Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДЕПАРТАМЕНТ ГОЛОВНОЇ ІНСПЕКЦІЇ ТА ДОТРИМАННЯ
ПРАВ ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ВИЯВЛЕННЯ ОСОБОЮ, ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ЗА ПЕРЕБУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАТРИМАНИХ, ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЗАТРИМАНОЇ ОСОБИ ТА ВЖИТТЯ НЕЮ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Дніпро
2026

УДК 342.721:343.43
В 41

Рекомендовано Науково-методичною радою Дніпровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 2 від 21 жовтня 2026 року)

РЕЦЕНЗЕНТИ:
Олександр Богдан – начальник відділу організації діяльності ізоляторів тимчасового тримання та моніторингу дій із затриманими ГУНП в Дніпропетровській області, підполковник поліції;
Роман Миронюк – професор кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

В 41 Виявлення особою, відповідальною за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, порушень прав затриманої особи та вжиття нею заходів реагування : метод. рекомендації / К. О. Пісоцька, М. П. Войтюк, І. С. Дрок та ін. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. 2026. 72 с.

ISBN 978-617-560-153-2

Висвітлено нормативно-правові та організаційні засади діяльності осіб, відповідальних за забезпечення дотримання прав затриманих у підрозділах Національної поліції України. Розкрито механізми виявлення порушень прав затриманих осіб із використанням ІП «Custody Records» та засобів відеофіксації. Систематизовано типові порушення прав затриманих, а також причини й умови їх виникнення. Сформульовано покрокові алгоритми дій і порядок реагування відповідальної особи у разі виявлення порушень, надання медичної допомоги чи спливу строків тримання. Надано практичні рекомендації щодо документування, усунення порушень та запобігання їм.

Видання розраховано для працівників Національної поліції України, які відповідно до покладених на них повноважень є відповідальними за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, а також може бути корисним для керівників органів і підрозділів поліції, наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС України та інших осіб, які досліджують або практично забезпечують реалізацію стандартів захисту прав людини у сфері правоохоронної діяльності.

ISBN 978-617-560-153-2

© Автори, 2026
© ДДУВС, 2026

АВТОРИ

Пісоцька Каріна Олександрівна – доцент кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права, доцент, старший лейтенант поліції;

Войтюк Марина Петрівна – старший викладач кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права, майор поліції;

Дрок Ірина Сергіївна – старший науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції;

Горяченко Руслан Іванович – начальник Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, доктор філософії в галузі права, полковник поліції (за згодою);

Філін Вадим Олегович – заступник начальника Департаменту – начальник управління дотримання прав людини Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, підполковник поліції (за згодою);

Завгородній Віталій Анатолійович – начальник відділу моніторингу та документального забезпечення управління організаційного та документального забезпечення Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції (за згодою).

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень …… 5

Вступ ……..… 6

Розділ 1. Правове регулювання діяльності особи, відповідальної за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих осіб у підрозділах Національної поліції України ……..…. 8

Розділ 2. Механізми (способи) виявлення порушень прав затриманих осіб та заходи реагування на такі порушення …..… 22

Розділ 3. Типові порушення прав затриманих осіб та порядку затримання, а також причини й умови їх виникнення ……..…… 42

Розділ 4. Реагування відповідальної особи на факти порушень прав затриманої особи або порядку затримання …… 49

Розділ 5. Особливості забезпечення прав окремих категорій затриманих та вирішення нестандартних практичних ситуацій ……. 57

5.1. Адміністративне затримання та доставлення за зверненнями ТЦК та СП (ст. 259, 260-263 КУпАП) ……57

5.2. Залучення перекладача при затриманні іноземців та осіб без громадянства ……58

5.3. Затримання в порядку ст. 298-2 КПК України ……. 59

5.4. Забезпечення конфіденційного побачення з адвокатом на місці події …….. 60

5.5. Забезпечення харчуванням та питною водою затриманих осіб …….. 61

Розділ 6. Практичні рекомендації щодо документування, фіксації, усунення порушень прав затриманих та запобігання їм у подальшій діяльності …… 62

ДОДАТОК (практичний зведений чек-лист інспектора ДПЛ) ……. 64

Список використаних джерел …….. 68

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРТ – антиретровірусна терапія.
БПД – безоплатна правнича допомога.
ГУНП – головні управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.
ДБР – Державне бюро розслідувань.
ДМС – Державна міграційна служба України.
ДПЛ – підрозділи дотримання прав людини Національної поліції України.
ЄКПЛ – Європейська конвенція з прав людини.
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини.
ЗОЗ – заклади охорони здоров'я.
ЗПТ – замісна підтримувальна терапія.
ІП «Custody Records» – інформаційна підсистема «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».
ІПНП – Інформаційний портал Національної поліції України.
ІТТ – ізолятори тимчасового тримання ГУНП.
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України.
КПТ – Комітет проти катувань Ради Європи.
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення.
НАТО – Організація Північноатлантичного договору.
НПУ – Національна поліція України.
МВС – Міністерство внутрішніх справ України.
ООН – Організація Об'єднаних Націй.
ТВП – територіальні (відокремлені) підрозділи ГУНП.
ТЦК – Територіальний центр комплектування.
ТЦК та СП – Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки.
УВКБ ООН – Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.
ЦОУП – центральний орган управління поліції.

ВСТУП

У сучасних умовах реформування правоохоронної системи та імплементації міжнародних стандартів поводження із затриманими особами особливого значення набуває підвищення ефективності внутрішнього контролю, своєчасне виявлення порушень прав затриманих та належне реагування на такі порушення. Важливим чинником, що обумовлює необхідність підготовки цих методичних рекомендацій, є зростання вимог суспільства до прозорості та підзвітності діяльності поліції, особливо у частині забезпечення прав людини під час застосування заходів процесуального та адміністративного примусу.

Забезпечення належного поводження із затриманими особами є одним із ключових індикаторів дотримання принципу верховенства права та довіри громадян до правоохоронних органів. У цьому контексті діяльність службових осіб підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, набуває системоутворюючого значення, оскільки вони виступають гарантами дотримання прав людини на всіх етапах затримання та тримання під контролем поліції.

Актуальність видання посилюється необхідністю узгодження національної правозастосовної практики з міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини, зокрема Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, практикою Європейського суду з прав людини та рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань запобігання катуванням.

Прийняття Закону України від 21 березня 2024 року № 3623-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення ефективності функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих», видання наказу Міністерства внутрішніх справ України від 25 вересня 2023 року № 777, яким затверджено Інструкцію із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України, а також наказу Міністерства внутрішніх справ України від 16 жовтня 2024 року № 699, яким затверджено Інструкцію з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України, мають неабияке значення для імплементації міжнародних стандартів захисту прав

людини в національне законодавство, оскільки унормування порядку належного документування, своєчасного виявлення та ефективного реагування на порушення прав затриманих осіб сприяє не лише запобіганню можливим зловживанням чи проявам катування, зокрема з боку поліцейських, але й мінімізує ризики притягнення держави до міжнародно-правової відповідальності.

Ефективність застосування зазначених нормативно-правових актів значною мірою залежить від уніфікованого розуміння та правильного застосування уповноваженими суб'єктами їх положень, що обумовлює необхідність надання відповідних роз'яснень.

Метою методичних рекомендацій є розроблення науково-обґрунтованих алгоритмів та порядків дій осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих щодо своєчасного виявлення порушень прав затриманих осіб та вжиття заходів реагування, спрямованих на запобігання таким порушенням, підвищення стандартів поводження із затриманими та забезпечення законності у діяльності підрозділів Національної поліції України.

Практична цінність видання полягає у наданні поліцейським підрозділам з дотримання прав людини чіткого інструментарію для виявлення та реагування на порушення, усунення їх наслідків, підвищення рівня правової культури працівників поліції та забезпечення відповідності їх діяльності міжнародним і національним стандартам у сфері прав людини.

Розділ 1
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОСІБ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ПЕРЕБУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАТРИМАНИХ У ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Діяльність осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих у підрозділах поліції (інспекторів, старших інспекторів, заступників начальників секторів, начальників секторів, заступників начальників відділів, начальників відділів) дотримання прав людини[1] унормована системою нормативно-правових актів різних рівнів правового регулювання.

Норми права, що містяться в Конституції України, ратифікованих Україною міжнародних договорах, законах, відомчих нормативно-правових актах тощо відіграють роль юридичних вимог, гарантій чи інструментів моніторингу та контролю.

На конституційному рівні основоположним є конституційний припис Основного Закону держави про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України)[2]. Кореспондуючими є правові норми про право кожного на свободу та особисту недоторканність, а також вичерпний перелік підстав і встановлений судовий порядок обмеження цього права (ст. 29 Конституції України)[3], та про заборону піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню (ст. 28 Конституції України)[4].

На міжнародному рівні відповідні гарантії, наприклад, закріплено в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, зокрема щодо заборони катувань (ст. 3) та права на свободу й особисту недоторканність, де визначено перелік підстав правомірного затримання

---

[1] Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23.05.2017 № 440. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#Text.

[2] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

[3] Там само.

[4] Там само.

та права затриманої особи (ст. 5)[5].

Аналогічні положення містять Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року (статті 7, 9, 10)[6], Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року[7], а також рекомендаційні акти ООН – Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (Правила Мандели) 2015 року[8] та Звід принципів захисту всіх осіб, підданих затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі[9]. Саме ці міжнародні стандарти визначають змістовне наповнення національного законодавства у сфері поводження із затриманими особами і слугують орієнтиром для тлумачення відповідних процесуальних норм.

Сюди ж слід віднести і Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням (ЄКЗК / CPT), що становлять сукупність вимог і рекомендацій щодо поводження з особами, позбавленими волі, заснованих на Європейській конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 року (ратифіковано Законом N 33/97-ВР (33/97-ВР) від 24.01.97)[10].

Дані стандарти закріплюють три базові гарантії з першої хвилини фактичного затримання:

– право повідомити третю особу про свій статус та місце перебування;

– право на доступ до правничої допомоги (адвоката) негайно;

– право на медичний огляд незалежним лікарем.

На законодавчому рівні діяльність осіб, відповідальних за перебування та забезпечення прав затриманих у підрозділах поліції, регулюють:

– ***Закон України «Про Національну поліцію»*** від 02.07.2015, який

---

[5] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950; ратифіковано Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України.* 1998. № 13. Ст. 270.

[6] Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966; ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 № 2148-VIII.

[7] Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984; ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26.01.1987 № 3484-XI.

[8] Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (Правила Мандели): Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/175 від 17.12.2015.

[9] Звід принципів захисту всіх осіб, підданих затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 43/173 від 09.12.1988.

[10] Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 26.11.1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text.

визначає завдання поліції, серед яких: охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави (ст. 2), принципи діяльності поліції, зокрема, верховенства права (ст.6), *дотримання прав і свобод людини* (ст. 7), законність (ст.8), її основні повноваження, зокрема, доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; у випадках, передбачених законом, утримує в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень (ст. 23)[11];

– ***Закон України «Про безоплатну правничу допомогу»*** від 02.06.2011, відповідно до статті 14 якого право на безоплатну вторинну правничу допомогу згідно з цим Законом та іншими законами мають, зокрема, такі категорії фізичних осіб: а) особи, до яких застосовано адміністративне затримання, – на правничі послуги, передбачені пунктами 1 і 3 частини другої статті 13 цього Закону; б) особи, які відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України вважаються затриманими, – на правничі послуги, передбачені пунктами 1 і 3 частини другої статті 13 цього Закону, а також на правничі послуги, передбачені пунктом 2 частини другої статті 13 цього Закону, у разі, якщо такі особи є заявниками, визнані потерпілими, або є свідками в іншому кримінальному провадженні, у зв'язку з незаконністю такого затримання, у разі порушення прав затриманої особи, застосування насильства, катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження під час затримання, до завершення відповідних проваджень[12];

– ***Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»*** від 07.03.2002, в якому зафіксовано обов'язок Служби правопорядку взаємодіяти з поліцією, а також право її представників здійснювати затримання військових. Зокрема, стаття 4 Закону зобов'язує державні органи (включно з поліцією) сприяти ВСП у виконанні її завдань[13];

– ***Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»*** **від 22.09.2011[14]. Відповідно до статті 3 Закону** іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних

[11] Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

[12] Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text.

[13] Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text.

[14] Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17.

підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов’язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави[15];

– ***Закон України «Про охорону дитинства»*** від 26.04.2001. Згідно з положеннями статті 33 Закону затримання та арешт неповнолітніх застосовуються як винятковий захід і тільки у випадках та порядку, встановлених законом. Про затримання дитини відповідні органи негайно повідомляють батьків чи осіб, які їх замінюють, а також органи прокуратури. Забороняється утримання дитини в одному приміщенні з дорослими затриманими, арештованими чи засудженими особами[16].

Порядок затримання унормовано положеннями ***Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України)***, а саме:

1) статтею 191 КПК України визначено дії уповноважених службових осіб після затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання;

2) статтею 208 КПК України передбачено, в яких випадках уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі;

3) статтею 210 КПК України, яка утворює інституційне підґрунтя для функціонування службової особи, відповідальної за перебування затриманих;

4) статтею 211 КПК України, яка визначає строки перебування затриманої особи в уповноваженому органі без ухвали суду[17];

5) статтею 212 КПК України, яка встановлює, що особа, яка відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, повинна:

– негайно зареєструвати затриманого;

– роз’яснити затриманому підстави його затримання, права і обов’язки;

– здійснити опитування щодо обставин затримання, застосування уповноваженою службовою особою заходів примусу;

---

[15] Там само.

[16] Там само.

[17] Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

– забезпечити невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого;

– у разі виявлення порушень дотримання прав затриманої особи, фактів катування, жорстокого або нелюдського ставлення до неї негайно вжити заходів щодо їх припинення та доповісти про такі факти керівнику органу, до складу якого входить підрозділ органу досудового розслідування, і письмово повідомити прокурора[18];

6) статтею 213 КПК України, яка визначає обов'язок уповноваженої особи надати можливість затриманому повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб. У випадку затримання неповнолітнього – зобов'язана негайно повідомити про це його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування[19];

7) статтею 298-2 КПК України, яка регламентує порядок затримання уповноваженою службовою особою під час здійснення дізнання та вимогу невідкладного доставлення особи до органу досудового розслідування[20];

8) статтею 492 (ч. 2) КПК України, де встановлено особливості затримання неповнолітньої особи за підозрою або обвинуваченням у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Затримання та тримання під вартою до неповнолітнього застосовуються лише у випадку, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину. У разі затримання і взяття під варту неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють[21].

Порядок здійснення адміністративного затримання унормовано положеннями ***Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме***[22]:

– *статтею 260 КУпАП,* яка визначає, в яких випадках та з якою метою допускається адміністративне затримання особи. Зокрема, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та

[18] Там само.

[19] Там само.

[20] Там само.

[21] Там само.

[22] Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

виконання постанов щодо справ про адміністративні правопорушення, допускається адміністративне затримання особи[23];

– *статтею 261 КУпАП, яка* встановлює, що про адміністративне затримання складається протокол; а про місце перебування затриманого негайно повідомляються його родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган[24];

– *статтею 262 КУпАП* визначено, що адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може проводитися лише уповноваженими органами (посадовими особами);

– *статтею 263 КУпАП, яка* передбачає строки адміністративного затримання. Для особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, затримання може тривати **не більш як 3 години**. У визначених частинами *3 та 4 статті 263 КУпАП* випадках строк затримання **може бути збільшено до 3 діб** з повідомленням про це письмово, протягом 24 годин з моменту затримання, прокурора[25].

До того ж статтею 263 КУпАП передбачено й інші строки адміністративного затримання. Зокрема, якщо особа вчинила домашнє насильство, насильство за ознакою статі або не виконала терміновий заборонний припис, в необхідних випадках для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення адміністративне затримання може тривати до 12 годин[26].

Підзаконний рівень правового регулювання.

На цьому рівні передусім варто виокремити нормативно-правові акти, ухвалені урядом України.

До таких актів слід віднести *постанову Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363,* якою затверджено Порядок інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою[27]**.**

З моменту фактичного затримання (адміністративного чи в порядку положень КПК України) уповноважений поліцейський зобов'язаний

---

[23] Там само.

[24] Там само.

[25] Там само.

[26] Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

[27] Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363 (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF#Text.

негайно повідомити про це Регіональний центр з надання безоплатної правничої допомоги через гарячу лінію або електронну систему. У повідомленні поліцейський має назвати ПІБ затриманого, дату народження, точний час і підстави затримання, а також адресу, куди має приїхати захисник. Центр БПД має рівно ***1 годину*** з моменту дзвінка поліції, щоб підібрати адвоката та видати йому офіційне доручення. Призначений адвокат зобов'язаний приїхати до затриманого протягом 1 години після того, як отримав доручення[28].

Реалізація функції екстреного реагування підрозділів дотримання прав людини (ДПЛ) тісно пов’язана із забезпеченням права затриманих осіб на охорону здоров'я та медичну допомогу. Якщо під час інтерв’ювання чи моніторингу в системі «Custody Records» інспектор ДПЛ виявляє критичне погіршення стану здоров’я особи, **діє вимога п. 6 ч. 3 ст. 212 КПК України щодо забезпечення невідкладного надання належної медичної допомоги та фіксації медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров’я затриманого[29], а також положення п. 4 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» щодо надання домедичної допомоги**[30].

Цей документ визначає алгоритм взаємодії правоохоронців та медичних працівників у кризових ситуаціях. У разі критичного погіршення стану здоров’я затриманого поліцейський зобов’язаний негайно припинити слідчі дії та викликати екстрену медичну допомогу за телефоном «103». До приїзду лікарів особі надається домедична допомога, а в ІП «Custody Records» невідкладно фіксується точний час скарги, виклику медиків та їх дані. Якщо лікар приймає рішення про госпіталізацію, поліцейський оновлює її статус у системі та повідомляє про це родичів і адвоката.

Базовим нормативно-правовим актом цього рівня правового регулювання, що унормовує діяльність осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих осіб у підрозділах поліції, є ***Інструкція з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України***, затверджена наказом МВС України № 699 від 16.10.2024[31].

Цей документ, зокрема, визначає загальні положення діяльності

---

[28] Там само.

[29] Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

[30] Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

[31] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

підрозділів дотримання прав людини, завдання та основні функції підрозділів ДПЛ / окремих інспекторів ДПЛ, порядок здійснення планування, аналітичної, методичної та статистичної діяльності підрозділів ДПЛ / окремих інспекторів ДПЛ, перелік заходів, які вживаються підрозділами ДПЛ задля забезпечення дотримання прав і свобод людини у своїй діяльності.

Окремий розділ Інструкції присвячений моніторингу дотримання поліцейськими прав затриманих та вжиття за фактами виявлених порушень заходів реагування.

Неабияке значення в діяльності підрозділів та окремих інспекторів дотримання прав людини має ***Інструкція з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»,*** затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.05.2022 № 311[32].

Цей наказ визначає правила створення та ведення цифрового досьє на затриманого. Інспектор ДПЛ є головним модератором цього процесу. Дана Інструкція зобов'язує інспектора ДПЛ фіксувати в інформаційній підсистемі «Custody Records» абсолютно всі дії із затриманим: час його виходу на допит до слідчого, час відвідування вбиральні, прийом їжі, приїзд адвоката чи швидкої допомоги. Будь-які спроби інших служб (слідчих, дізнавачів, оперативних працівників) обійти цю фіксацію є прямим порушенням цього наказу.

Коли процесуальні дії у підрозділі поліції завершено, затриману особу переміщують до спеціалізованої установи для тимчасового ув'язнення. На цьому етапі цифрові стандарти безпеки та повний контроль за дотриманням прав людини трансформуються у чіткі вимоги щодо режиму охорони та умов тримання особи в ізоляторі тимчасового тримання.

Ці питання регулює ***Інструкція із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України,*** затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 вересня 2023 року № 777[33].

---

[32] Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України »: наказ МВС від 24.05.2022 № 311. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text.

[33] Інструкція із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України : затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 вересня 2023 року № 777. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2034-23#Text.

Відповідно до положень згаданої Інструкції особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, утримуваних в ізоляторі тимчасового тримання (далі – ІТТ), – інспектор (старший інспектор) дотримання прав людини, який діє відповідно до своїх функціональних обов'язків, а також здійснює формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

Інспектор (старший інспектор) дотримання прав людини, зокрема, зобов'язаний: 1) негайно зареєструвати осіб, які поміщуються до ІТТ; 2) роз'яснити особам, які поміщуються до ІТТ, підстави їх затримання, права і обов'язки, здійснити опитування щодо обставин затримання, застосування уповноваженою службовою особою заходів примусу, проведення особистого обшуку та вилучення майна, повідомлення про підстави затримання та їх права, повідомлення третіх осіб про факт затримання, стан здоров'я осіб, які поміщуються до ІТТ; 3) інформувати осіб, які поміщуються до ІТТ, про здійснення відеоспостереження в ІТТ, а також вручати цим особам перелік прав та обов'язків, визначених Правилами внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України; 4) уживати заходів з метою негайного звільнення осіб після зникнення підстави для їх утримання в ІТТ або спливу строку для затримання, передбаченого статтею 211 КПК України; 5) забезпечити належне поводження з утримуваними особами та дотримання їхніх прав, передбачених Конституцією України та законодавством України, та здійснювати інші дії[34].

Правовою основою діяльності інспекторів ДПЛ, зокрема, є ***Інструкція з організації діяльності чергової служби органів Національної поліції України,*** затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 23.05.2017 № 440[35].

Згідно з приписами розділу І вказаної Інструкції особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, – інспектор (старший інспектор, заступник начальника сектору, начальник сектору, заступник начальника відділу, начальник відділу) дотримання прав людини, який діє відповідно до своїх службових обов'язків.

Відповідно до положень розділу VI Інструкції з метою забезпечення прав затриманих осіб, розгляд обставин їх затримання або доставлення

[34] Там само.

[35] Інструкція з організації діяльності чергової служби органів Національної поліції України : затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 23.05.2017 № 440. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#Text.

до ТВП, опитування й інші процесуальні дії з відвідувачами, запрошеними та доставленими до ТВП особами, проводиться в спеціально облаштованих службових приміщеннях, які розміщуються на першому поверсі адміністративного будинку ТВП та охоплюються системою цілодобового відеоспостереження, із забезпеченням можливості зберігання записів не менше 30 діб, з обов'язковим виведенням відеозображення в режимі онлайн на монітор чергового чергової частини.

Розгляд обставин затримання або доставлення осіб до ТВП проводиться інспектором (старшим інспектором, заступником начальника сектору, начальником сектору, заступником начальника відділу, начальником відділу) з дотримання прав людини[36].

Головним доказом прозорості дій поліції та відсутності фізичного чи морального тиску на затриману особу є безперервна цифрова фіксація процедури затримання. У практичній діяльності така фіксація забезпечується через дотримання вимог ***Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису,*** затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 18 грудня 2018 року № 1026[37].

Відповідно до вимог пункту 5 розділу II Інструкції включення портативного відеореєстратора відбувається з моменту початку виконання службових обов'язків та/або спеціальної поліцейської операції, а відеозйомка ведеться безперервно до її завершення, крім випадків, пов'язаних з виникненням у поліцейського особистого приватного становища (відвідування вбиральні, перерви для приймання їжі тощо). У процесі включення портативного відеореєстратора поліцейський переконується в точності встановлених на пристрої дати та часу.

Згідно з положеннями розділу VIII Інструкції контроль за використанням технічних приладів і технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису, здійснює відповідальна особа за інформацією, отриманою з їх допомогою, – безпосередньо керівник органу, підрозділу поліції. Дозвіл на копіювання та видачу відеозаписів надається відповідальній особі виключно за рішенням керівника цього органу, підрозділу поліції. Копіювання та видача відеозапису

[36] Там само.

[37] Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису»: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#Text.

проводяться відповідальною особою на підставі відповідного письмового доручення керівника органу, підрозділу поліції або особи, яка виконує його обов'язки[38].

Таким чином, у разі необхідності отримання відео з портативних відеореєстраторів поліцейських, які здійснювали затримання, інспектор ДПЛ має змогу звернутися до керівника підрозділу поліції та за його дорученням отримати у відповідальної особи копію відеозапису.

Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 року № 100[39], є головним юридичним інструментом інспектора ДПЛ у протидії з приховуванням затримань.

Так, зокрема, інспектор ДПЛ може порівняти точний час реєстрації повідомлення про вчинення адміністративного правопорушення чи злочину в ІПНП чи журналі ЄО із часом, коли фактично затримали особу та доставили до підрозділу поліції.

Нормативно-правовими актами цього рівня правового регулювання є також видані спільні накази МВС України з іншими центральними органами виконавчої влади.

Важливим серед них є ***Порядок взаємодії закладів охорони здоров'я, органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів і виправних центрів щодо забезпечення безперервності лікування препаратами замісної підтримувальної терапії, затверджений наказом МОЗ/МВС/Мін'юст/Держслужби з контролю за наркотиками від 22.10.2012 № 821/937/1549/5/156***[40].

Для інспектора ДПЛ цей документ є критично важливим у рамках функції екстреного реагування та захисту права на охорону здоров'я. Під час проведення первинного інтерв'ю інспектор ДПЛ зобов'язаний з'ясувати, чи є особа учасником державної програми замісної підтримувальної терапії. Якщо затриманий приймає метадон чи бупренорфін, інспектор ДПЛ використовує цей наказ як вимогу до

---

[38]Там само.

[39]Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 року № 100. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text.

[40]Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів і виправних центрів щодо забезпечення безперервності лікування препаратами замісної підтримувальної терапії: наказ МОЗ/МВС/Мін'юст/Держслужби з контролю за наркотиками від 22.10.2012 № 821/937/1549/5/156. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1868-12#Text.

чергового чи слідчого, дізнавача. Правоохоронці зобов'язані *«сприяти організації надання ЗПТ»,* забезпечити безперервність лікування особи, провести конвоювання до медичного закладу для прийому препарату, а у разі неможливості доставлення – викликати мобільну медичну бригаду або отримати ліки за дорученням лікаря. Раптове припинення приймання препаратів замісної терапії викликає у людини тяжкий стан абстиненції («ломку»), що супроводжується сильним фізичним та психічним стражданням.

Аналогічні обов'язки щодо осіб, які отримують антиретровірусну терапію (АРТ), передбачено наказом МВС від 16.10.2024 **№ 699. Зокрема, під час первинного інтерв'ю інспектор ДПЛ з'ясовує, чи перебуває затриманий на обліку для надання АРТ, і в разі підтвердження негайно усно інформує про це оперативного чергового для вжиття заходів, передбачених** *Порядком взаємодії закладів охорони здоров'я, територіальних органів внутрішніх справ, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у частині забезпечення наступності диспансерного спостереження за ВІЛ-позитивними особами, здійснення клініко-лабораторного моніторингу за перебігом хвороби та проведення антиретровірусної терапії,* **затвердженим наказом МОЗ, МВС, Мін'юсту від 05.09.2012 № 692/775/1311/5**[41]**, на який прямо посилається пункт 4 розділу V Інструкції № 699**[42]**.**

Згідно зі статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Заборона катування), якщо поліція навмисно позбавляє затриманого доступу до його лікування, щоб змусити зізнатися або через недбалість, Європейський суд з прав людини розцінює такі дії держави як жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження.

Ще одним таким актом є ***Інструкція про заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно***

[41] Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, територіальних органів внутрішніх справ, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у частині забезпечення наступності диспансерного спостереження за ВІЛ-позитивними особами, здійснення клініко-лабораторного моніторингу за перебігом хвороби та проведення антиретровірусної терапії: Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України від 05.09.2012 № 692/775/1311/5; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19.09.2012 за № 1615/21927. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1615-12.

[42] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України: Наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

підозрюваних запобіжного заходу – тримання під вартою під час досудового розслідування*, затверджена* **наказом МВС України/Міністерства юстиції України від 01.10.2018 № 806/3105/5**[43]**.**

Цей спільний наказ регулює контроль за строками тримання затриманих осіб під вартою для недопущення порушень їхніх прав і незаконного ув'язнення. Він визначає чіткі обов'язки поліції (органів досудового розслідування), прокурорів та адміністрації в частині негайного реагування на завершення строків тримання під вартою. У контексті роботи інспектора ДПЛ цей наказ є нормативною основою для перевірки законності перебування особи в камері та моніторингу дотримання її процесуальних прав.

[43] Інструкція про заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу – тримання під вартою під час досудового розслідування: спільний наказ МВС, Мін'юсту від 01.10.2018 № 806/3105/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1190-18#Text.

Блок-схема нормативно-правових актів, що використовуються в діяльності інспекторів з дотримання прав людини (ДПЛ) та осіб, відповідальних за перебування затриманих

ОСНОВА	
Конституція України ст. 3, 28, 29: гідність, заборона катувань, свобода	**Міжнародні стандарти** ЄКПЛ, Правила Мандели, СРТ, ООН: 3 гарантії з першої хвилини

▼

ЗАКОНИ	
Закон «Про Національну поліцію» Повноваження поліції, тримання затриманих	**Закон «Про безоплатну правничу допомогу»** Адвокат і перекладач за рахунок держави
Закон «Про охорону дитинства» Заборона насильства над дітьми, повідомлення служби у справах дітей	**Закони «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», *«Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»*** Затримання іноземців та військових

▼

ПРОЦЕСУАЛЬНІ КОДЕКСИ	
КПК України **ст. ст. 191, 208-213, 298-2, 492, 615**: підстави, права, строки, повідомлення	**КУпАП** **ст. ст. 259-263:** підстави, порядок і строки адміністративного затримання

▼

ПІДЗАКОННІ АКТИ: ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДПЛ		
Облік і контроль	**Докази та строки**	**Права затриманих**
Наказ МВС № 699 Інструкція підрозділів ДПЛ	**Наказ МВС № 1026** Відеофіксація як доказ	**Постанова КМУ № 1363** Адвокат протягом 1 години
Наказ МВС № 311 Облік у «Custody Records»	**Наказ МВС № 777** Умови утримання в ІТТ	**Наказ № 821 (ЗПТ)** **Безперервність замісної терапії (ЗПТ)**
Наказ МВС № 440 Контроль чергової служби	**Наказ № 806/3105/5** Контроль строків тримання	**Наказ № 692/775/1311/5 (АРТ)** **Наступність спостереження та лікування анти-ретровірусної терапії (АРТ)**

Розділ 2
МЕХАНІЗМИ (СПОСОБИ) ВИЯВЛЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЗАТРИМАНИХ ОСІБ ТА ЗАХОДИ РЕАГУВАННЯ НА ТАКІ ПОРУШЕННЯ

Важливо наголосити на тому, що виявлення порушень базується на принципі безперервного супроводу затриманого від моменту фактичного обмеження свободи пересування до звільнення або переведення до СІЗО/ІТТ.

Механізм виявлення порушень прав затриманих осіб, визначений розділом V Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 16.10.2024 № 699 (далі – Інструкція № 699), побудований на принципі безперервного супроводу відповідальною особою кожного випадку фактичного затримання – від моменту ***отримання інформації*** про затримання до моменту звільнення особи.

Відповідно до пункту 1 розділу V Інструкції № 699 моніторинг дотримання поліцейськими прав затриманих відповідальною особою здійснюється невідкладно після отримання від поліцейського, який здійснив затримання, оперативного чергового або з ІП «Custody Records» системи «ІПНП» інформації про здійснення фактичного затримання особи[44].

Отже, джерелами первинної інформації про затримання та можливі порушення є:

– повідомлення поліцейського, який здійснив затримання, за допомогою технічних засобів електронних комунікацій;

– повідомлення оперативного чергового;

– автоматизоване відображення запису в ІП «Custody Records».

При цьому поліцейський, який здійснив затримання, зобов’язаний невідкладно створити первинний запис в ІП «Custody Records» на планшетному пристрої, а за відсутності такої технічної можливості – фіксацію відповідних відомостей у паперовій формі.

Наступним етапом, на якому відповідальна особа може виявити порушення прав затриманих, є ***реєстраційно-опитувальна стадія***.

Після доставлення затриманого до органу (підрозділу) поліції та внесення оперативним черговим відповідних даних до ІП «Custody

[44] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

Records» відповідальна особа здійснює реєстрацію затриманого в цій системі відповідно до наданого рівня доступу, а за відсутності технічної можливості відомості вносять у паперовій формі, визначеній уповноваженим підрозділом ЦОУП, із застосуванням технічних засобів фото-, кінозйомки та відеозапису[45].

У межах цієї стадії відповідальна особа проводить опитування поліцейського чи іншої уповноваженої особи, яка здійснила затримання, з таких питань: обставини затримання; застосування заходів примусу; проведення особистого обшуку та вилучення майна; повідомлення затриманого про підстави затримання та його права; стан здоров'я затриманого; перебування на обліку для надання антиретровірусної та замісної підтримувальної терапії; потреба в наданні медичної допомоги; наявність у затриманого рідних чи близьких осіб, які перебувають у безпорадному стані; наявність заяв і скарг затриманого щодо підстав, часу та місця затримання[46].

Виявлення порушень на цій стадії тісно пов'язане з виконанням відповідальною особою (інспектором ДПЛ) низки дій, зокрема:

1. Перевірки факту повідомлення затриманому підстав затримання, його прав і обов'язків (з врученням пам'ятки про процесуальні права у друкованому вигляді). Самостійне здійснення повідомлення затриманому його прав і обов'язків у разі невиконання таких дій поліцейським, який здійснив затримання.

2. Перевірки факту надання затриманому можливості негайно повідомити про своє затримання близьких родичів чи інших осіб за власним вибором, а в разі неповідомлення – самостійне здійснення такого повідомлення. Аналогічна перевірка проводиться при здійсненні адміністративного затримання.

Під час перевірки інспектором *важливо враховувати положення статті 213 КПК України,* відповідно до якої уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Якщо уповноважена службова особа, що здійснила затримання, має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності[47].

---

[45] Там само.

[46] Там само.

[47] Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2027.

У разі затримання неповнолітньої особи уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування. У разі затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним службових обов'язків уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це відповідний розвідувальний орган. У разі затримання державного виконавця чи приватного виконавця уповноважена службова особа, яка здійснювала затримання, зобов'язана протягом 24 годин повідомити про це Міністерство юстиції України, а щодо осіб, які є приватними виконавцями, – Міністерство юстиції України та Раду приватних виконавців України[48].

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. У разі неприбуття в установлений законодавством строк захисника, призначеного органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, уповноважена службова особа негайно повідомляє про це відповідний орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. Службова особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, зобов'язана перевірити дотримання вимог цієї статті, а в разі нездійснення повідомлення про затримання – здійснити передбачені цією статтею дії самостійно. У разі наявності на утриманні затриманої особи дитини, яка залишилася без батьківського піклування, уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити уповноважений підрозділ органів Національної поліції та орган опіки та піклування за місцем перебування такої дитини про факт залишення дитини без батьківського піклування для вжиття невідкладних заходів щодо тимчасового влаштування дитини[49].

3. З'ясування факту застосування до затриманого фізичного впливу чи спеціальних засобів. Уточнення відомостей про отримання тілесних ушкоджень в побуті.

4. Перевірки факту повідомлення батьків, опікунів чи органу опіки в разі затримання неповнолітнього.

5. Перевірки факту повідомлення центру з надання безоплатної правничої допомоги про затримання та фіксації такого повідомлення у відповідному журналі. Фіксація в журналі випадків неприбуття чи

---

[48] Там само.

[49] Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2027.

несвоєчасного прибуття захисника.

6. З'ясування наявності у затриманого рідних чи близьких осіб, які перебувають у безпорадному стані у зв'язку з його затриманням, та в разі підтвердження – негайне повідомлення про це за єдиним телефонним номером «112» служби екстреної допомоги населенню для вжиття визначених законодавством заходів реагування[50].

Зверніть увагу!

Відповідно до ст. 261 КУпАП органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правничої допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи **запросила захисника**[51]. **У такому разі центр з надання безоплатної правничої допомоги не повідомляється.**

Окремо слід розрізняти ситуацію, коли захисника вже призначено центром з надання безоплатної правничої допомоги: відповідно до пункту 9 постанови Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» відмова затриманої особи від адвоката, призначеного центром, повинна бути здійснена такою особою в присутності цього адвоката у формі письмової заяви, копія якої подається адвокатом до відповідного центру[52].

---

[50] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[51] Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#n4277.

[52] Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 28.12.2011 № 1363. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF#Text

Виявлення порушень на стадії перебування затриманого в органі (підрозділі) поліції здійснюється шляхом:

1. Здійснення моніторингу за належним поводженням із затриманим у спеціально обладнаних приміщеннях органу (підрозділу) поліції за допомогою стаціонарної системи відеоспостереження.
2. Контролю за наданням конфіденційного побачення затриманого із захисником у спеціальній кімнаті ТВП.
3. Фіксації всіх дій, що проводяться із затриманим, з обов'язковим зазначенням часу їх початку й закінчення та переліку присутніх осіб.
4. Контролю за невідкладним наданням належної медичної допомоги затриманому та фіксацією медичним працівником тілесних ушкоджень.
5. Здійснення моніторингу за поміщенням та перебуванням затриманого в кімнаті затриманих, його харчуванням та наявністю скарг.
6. Контролю за місцем перебування затриманого, який очікує на конвоювання в ТВП.
7. Контролю за своєчасним звільненням затриманого після зникнення підстав для затримання або спливу передбаченого законом строку[53].
8. Перегляду відео з портативних відеореєстраторів поліцейських, які здійснили затримання.
9. Здійснення моніторингу дотримання спеціального порядку затримання неповнолітнього за підозрою у тяжкому чи особливо тяжкому злочині відповідно до частини другої статті 492 Кримінального процесуального кодексу України[54].

Порядок і заходи реагування на виявлені порушення визначаються вимогами законодавства.

Пунктом 3 розділу V Інструкції встановлено, що в разі самостійного виявлення відповідальною особою або повідомлення затриманим про порушення його прав, наявність тілесних ушкоджень, спричинених поліцейськими, фактів катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, відповідальна особа негайно повідомляє про цю подію за єдиним телефонним номером «112» служби екстреної допомоги населенню, доповідає керівнику органу (підрозділу) поліції, а також письмово повідомляє відповідний орган прокуратури та

[53] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text

[54] Там само.

територіальне управління Державного бюро розслідувань[55].

У випадках повідомлення затриманим про його участь в антиретровірусній чи замісній підтримувальній терапії відповідальна особа негайно інформує в усній формі оперативного чергового для вжиття заходів, передбачених відповідними міжвідомчими порядками взаємодії закладів охорони здоров'я з органами внутрішніх справ. У всіх випадках виявлення порушення прав затриманих поліцейськими під час виконання службових обов'язків відповідальна особа ініціює перед керівником органу (підрозділу) поліції проведення службового розслідування[56].

Блок-схема практичних інструментів для виявлення порушень інспектором ДПЛ / особою, відповідальною за перебування та дотримання прав затриманих

1. КОНТРОЛЬ ДАНИХ І ВІДЕО

Аналіз даних ІП «Custody Records» Аудит часових позначок: від первинного запису на планшеті поліцейського до доставлення в ТВП Виявлення «латентного затримання» та порушень граничних строків	**Відеомоніторинг** Стаціонарні камери: зони системи, коридори, кімнати слідчих дій Відео з бодікамер поліцейського (Наказ МВС № 1026)

▼

2. СТАНДАРТИЗОВАНЕ ПЕРВИННЕ ІНТЕРВ'ЮВАННЯ

Поліцейський, який доставив затриманого Окреме опитування	**Затримана особа** Особисте опитування у спеціально обладнаній кімнаті

Під безперервний відеозапис

▼

3. ОГЛЯД ТА ВІЗУАЛЬНА ФІКСАЦІЯ

Відкриті ділянки тіла Перевірка наявності ушкоджень	**Стан одягу** Сліди крові, бруду, розриви	**Заяви про насильство** Фіксація заяв про застосування насильства

▼

[55] Там само.
[56] Там само.

4. ВЕРИФІКАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

Центр БПД	**Родичі**	**Батьки неповнолітніх, консульства**
Факт і час повідомлення (Постанова КМУ № 1363)	Факт і час повідомлення	Факт і час повідомлення

▼

Результат: виявлення та фіксація порушень прав затриманого
Припинення порушення, доповідь керівнику, письмове повідомлення прокурору (ст. 212 КПК)

Блок-схема: категорії порушень та їх виявлення

порушення → ознака → як перевірити (інспектор ДПЛ)

Категорія порушення		Що бачить інспектор ДПЛ		Механізм підтвердження / перевірки
Незаконне / приховане затримання	►	Особа перебуває в підрозділі, але електронний запис в ІП «Custody Records», або реєстрація у відповідному журналі –відсутні	►	Не створено картку затримання поліцейським або черговим (Інструкція № 311) Перегляд камер на вході Перевірка бодікамер патрульних
Викривлення часу затримання	►	У протоколі час 14:00, а на відео фактичне обмеження руху відбулося об 11:30	►	Зіставлення часових позначок трекерів, бодікамер та рапортів із записом у «Custody Records»
Неналежне поводження / насильство	►	Скарги на побиття Садна, гематоми, розірваний одяг	►	З'ясування, чи не отримані травми в побуті до затримання Візуальна фіксація в «Custody Records» Виклик ЕМД («103») Запит відео з бодікамер (Наказ № 1026)

Порушення права на захист	►	Адвокат БПД не викликаний, або з моменту затримання минуло понад 1 годину без інформування	► Перевірка електронного сповіщення / журналу вихідних повідомлень до Центру БПД Зустріч із захисником у спеціальній кімнаті ТВП без звукозапису; перевірка тривалості зустрічі

Окремі ситуації щодо ст. 208 КПК

Перебування затриманого в ТВП	►	Затримання за ст. 208 КПК: перебування в кімнаті затриманих ТВП Очікування конвоювання в інших приміщеннях ТВП Перебування в службових кабінетах слідчих чи оперуповноважених Забезпечення харчуванням затриманого, який перебуває в ТВП понад 3 години
Обрання судом запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою щодо особи, затриманої без ухвали слідчого судді, суду (ст. 208 КПК)	►	Слідчий затримує особу на підставі ст. 208 КПК, складає протокол про затримання та вносить відомості до ІП «Custody Records» відповідно до п.1 ч.1 розділу ІІ Порядок формування та ведення ІП «Custody Records» наказу МВС від 24.05.2022 № 311. **Уповноважений поліцейський (оперативний черговий або інспектор ДПЛ)** робить відповідну відмітку про дату та час вибуття особи в ІП «Custody Records», а за відсутності технічної можливості відомості фіксуються у паперовій формі. **Повідомлення про підозру вручається затриманій особі негайно, але не пізніше 24 годин з моменту затримання; у випадках, передбачених статтею 615 КПК України, за наявності об'єктивних обставин, що унеможливлюють його вручення у цей строк, – не пізніше 48 годин.** Затримана без ухвали слідчого судді, суду (ст. 208 КПК) особа не пізніше 60 годин з моменту затримання доставляється до суду для обрання запобіжного заходу (ст. 211 КПК). У випадку обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (стаття 183 КПК) затриману особу доставляють до ІТТ. ІТТ реєструє особу та вносить необхідну інформацію про затриманого до ІП «Custody Records», що передбачено п. 5 ч. 12 розділу IV «Організації роботи з охорони утримуваних осіб» наказу МВС від 25.09.2023 № 777, а також п. 2 розділу ІІ «Порядок формування та ведення ІП «Custody Records» наказу МВС від 24.05.2022 № 311.
Доставлення затриманого за ст. 208 КПК	►	До найближчого органу досудового розслідування (ст. 210 КПК).

Таким чином, механізм виявлення порушень не є одноразовою перевіркою, а являє собою систему послідовних дій, інтегровану в кожну стадію перебування особи під контролем поліції, а заходи реагування утворюють градацію – від негайного інформування екстрених служб і керівництва до ініціювання службового розслідування.

Особливості залучення перекладача та адвоката під час затримання іноземців

Відповідно до статті 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства **іноземці та особи без громадянства**, які перебувають в Україні на законних підставах, **користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України,** за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини[57].

Питання залучення перекладача під час адміністративного затримання іноземця безпосередньо та детально не регламентовано КУпАП, на відміну від кримінального процесу. Якщо іноземець не розумів суті обвинувачення, не мав змоги скористатися правовою допомогою та перекладом під час його затримання, то це є порушенням права на захист та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

При затриманні будь-яка особа має бути негайно та детально проінформована зрозумілою для неї мовою про те, що сталося, чому її затримують, які права вона має. У таких випадках іноземці, що перебувають у нашій країні, та особи з інвалідністю (з порушенням слуху, мовлення, люди, які не чують) мають право на безоплатну допомогу перекладача (або перекладача жестової мови).

Відповідно до Постанови КМУ від 24 червня 2016 р. № 401 «Деякі питання залучення перекладачів (сурдоперекладачів) для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги»[58] ***обов'язок щодо залучення перекладачів, у тому числі й жестової мови, покладається на Центри з надання безоплатної правничої вторинної допомоги[59].***

---

[57] Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text.

[58] Деякі питання залучення перекладачів (сурдоперекладачів) для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 401. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2016-%D0%BF#Text.

[59] Право на переклад у кримінальному процесі: особливості реалізації. URL : https://uplan.org.ua/analytics/pravo-na-pereklad-u-kryminalnomu-protsesi-osoblyvosti-realizatsii/.

Після отримання відповідного повідомлення Центр має забезпечити перекладача особі, яка цього потребує. Та якщо затримання відбувається вночі чи потрібен перекладач з рідкісних мов, порушується вимога «негайності»[60].

Залучення адвоката під час затримання іноземця має теж правові особливості.

Іноземець має право самостійно обрати захисника – як адвоката з України, так і адвоката зі своєї держави. Однак порядок їх участі у провадженні відрізняється. Для іноземного адвоката законодавство України встановлює додаткові вимоги.

Основними правовими підставами є стаття 59 Конституції України, статті 268 і 271 КУпАП, а також Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

1. Якщо іноземець бажає залучити свого адвоката з України.

Відповідно до частини першої статті 268 КУпАП, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право користуватися правничою допомогою адвоката або іншого фахівця у галузі права, який відповідно до закону може надавати таку допомогу[61].

Стаття 271 КУпАП визначає процесуальні права захисника та порядок підтвердження його повноважень[62].

Іноземець може запросити конкретного адвоката, який здійснює адвокатську діяльність в Україні.

Для участі у справі необхідно підтвердити повноваження адвоката.

Стаття 271 КУпАП передбачає такі документи, як договір про надання правничої допомоги, належним чином посвідчена довіреність або ордер. У разі підтвердження повноважень ордером ця стаття також передбачає додання витягу з договору, засвідченого підписами сторін.

Посадова особа не може безпідставно відмовляти іноземцю в участі обраного ним адвоката або наполягати на залученні іншого адвоката лише через іноземне громадянство особи.

2. Якщо іноземець бажає адвоката зі своєї держави.

Це питання безпосередньо регулюється статтею 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до неї адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність на території України з урахуванням установлених законом особливостей.

---

[60] Там само.

[61] Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#n4277

[62] Там само.

Для набуття відповідного права він має:

1. Звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання чи перебування в Україні.

2. Подати заяву про включення до Єдиного реєстру адвокатів України.

3. Надати документи, що підтверджують його право здійснювати адвокатську діяльність у відповідній іноземній державі.

4. Пройти встановлену процедуру розгляду документів та включення до реєстру.

Кваліфікаційна палата розглядає документи протягом десяти днів із дня їх надходження. Після позитивного рішення відповідна рада адвокатів регіону забезпечує внесення відомостей до ЄРАУ.

Таким чином, наявності адвокатського посвідчення, виданого іншою державою, самої по собі недостатньо для автоматичного набуття статусу адвоката, який здійснює професійну діяльність в Україні.

Якщо іноземного адвоката включено до ЄРАУ, він може здійснювати адвокатську діяльність в Україні відповідно до українського законодавства, зокрема брати участь у провадженні про адміністративне правопорушення за належного підтвердження своїх повноважень.

Якщо такого включення немає, питання його участі саме як адвоката потребує врахування вимог українського законодавства та можливих міжнародних договорів.

Водночас стаття 271 КУпАП допускає участь інших фахівців у галузі права, які за законом мають право надавати правничу допомогу.

Іноземний адвокат також може консультувати свого клієнта з питань права своєї держави, але такі консультації самі собою не означають його допуску до процесуальних дій в Україні як захисника.

3. Як повинна діяти посадова особа, якщо іноземець наполягає на своєму захиснику?

Важливо розмежовувати два процесуальні моменти: складання протоколу про адміністративне правопорушення та розгляд справи про адміністративне правопорушення.

За статтею 256 КУпАП під час складання протоколу особі мають роз’яснити права, передбачені статтею 268 КУпАП, про що робиться відмітка у протоколі.

Якщо іноземець заявляє про бажання залучити конкретного захисника, доцільно зафіксувати це волевиявлення, з’ясувати дані адвоката, надати можливість зв'язатися з ним і долучити відповідне клопотання до матеріалів справи.

Під час розгляду справи орган або посадова особа має розглянути клопотання про залучення захисника, а за необхідності – про відкладення

розгляду, врахувавши процесуальні строки та фактичну можливість прибуття адвоката.

Відповідно до п. 3 ч. 1 статті 13 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» особи, до яких застосовано адміністративне затримання, мають право на правничі послуги, передбачені пунктами 1 і 3 частини другої статті 13 цього Закону[63].

Крім того, у разі, якщо суб'єкт права на безоплатну вторинну правничу допомогу не володіє державною мовою та/або має порушення слуху, центр з надання безоплатної правничої допомоги залучає перекладача з мови, якою заявник може спілкуватися, у тому числі перекладача жестової мови, за рахунок коштів державного бюджету[64].

Обов'язковість доставлення до ТВП всіх затриманих осіб

Про кожне затримання поліцейський, який його здійснив, невідкладно повідомляє, зокрема, за допомогою технічних засобів електронних комунікацій працівника підрозділу ДПЛ / окремого інспектора ДПЛ органу (підрозділу) поліції, найближчого до місця фактичного затримання, здійснює первинне створення запису в ІП «Custody Records» системи «ІПНП» на планшетному пристрої (за відсутності технічної можливості відомості записуються у паперовій

[63] Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text.

[64] Там само.

формі) та доставлення затриманого до зазначеного органу (підрозділу) поліції з обов'язковим застосуванням технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису під час перебування затриманого під контролем поліції[65].

При доставленні до органу (підрозділу) поліції затриманого чи надходженні інформації про здійснення поліцейським затримання на території обслуговування зазначеного органу (підрозділу) поліції оперативний черговий негайно повідомляє про це відповідальну особу[66].

Після доставлення затриманого до органу (підрозділу) поліції та внесення оперативним черговим відповідних даних до ІП «Custody Records» системи «ІПНП» працівник підрозділу ДПЛ / окремий інспектор ДПЛ здійснює реєстрацію затриманого в ІП «Custody Records» системи «ІПНП» відповідно до наданого рівня доступу, а за відсутності такої технічної можливості – фіксацію відповідних відомостей у паперовій формі, визначеній уповноваженим підрозділом ЦОУП, із застосуванням технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису[67].

Адміністративне затримання за зверненням ТЦК та СП

Адміністративне затримання регулюється статтями 260 – 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Підставою для застосування цієї норми є вчинення адміністративного правопорушення, зокрема:

– ст. 210 КУпАП – порушення правил військового обліку;

– ст. 210-1 КУпАП – порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію.

Порядок взаємодії районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки і поліції щодо затримання прописаний у:

– ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію»;

– п. 56 та 79 постанови КМУ № 1487 від 30.12.2022 (зі змінами);

– п. 1 р.V Наказ МВС України № 699 від 16.10.2024 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України».

Відповідно до п. 5 ст. 24 Закону України «Про Національну

[65] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[66] Там само.

[67] Там само.

поліцію»:

– за зверненням територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органів Служби безпеки України або розвідувальних органів України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, беруть участь у здійсненні заходів щодо оповіщення військовозобов'язаних та резервістів спільно з представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також здійснюють адміністративне затримання та доставлення до цих центрів та органів призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені статтями 210, 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до п. 56. «Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1487:

– Національна поліція за зверненням районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органів СБУ та розвідувальних органів (яке має містити прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності), адресу задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), дату народження, інші дані (за наявності), передбачені статтею 7 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», підставу (порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку; порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію), унікальний вихідний номер та кваліфікований електронний підпис уповноваженої особи), надісланим у вигляді набору даних шляхом електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром призовників, військовозобов'язаних та резервістів та єдиною інформаційною системою МВС, **здійснює адміністративне затримання та доставлення** призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені статтями 210, 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, до найближчого районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органів СБУ. У разі відсутності технічної можливості передачі даних такі звернення надсилаються в паперовій формі (додаток 20)[68].

Відповідно до п. 79 (абзац 16) цієї ж постанови районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки:

[68] Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів» : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1487. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#n377

– звертаються в установленому законом порядку до органів Національної поліції (у разі неможливості складення протоколу про адміністративне правопорушення на місці його вчинення) **для доставлення осіб**, які скоїли адміністративні правопорушення, передбачені статтями 210, 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, з метою складення протоколів про адміністративні правопорушення, до відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки, в якому ця особа перебуває (повинна перебувати) на військовому обліку, з урахуванням вимог абзацу третього пункту 56 цього Порядку[69].

Відповідно до п. 1 р. V *«Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України», затвердженої наказом МВС України від 16.10.2024 № 699:*

– про кожне затримання поліцейський, який його здійснив, невідкладно повідомляє, зокрема, за допомогою технічних засобів електронних комунікацій працівника підрозділу ДПЛ / окремого інспектора ДПЛ органу (підрозділу) поліції, найближчого до місця фактичного затримання, здійснює первинне створення запису в ІП «Custody Records» системи «ІПНП» на планшетному пристрої (або ж фіксація відповідних відомостей у паперовій формі, якщо немає технічної можливості) та доставлення затриманого до зазначеного органу (підрозділу) поліції з обов'язковим застосуванням технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису під час перебування затриманого під контролем поліції[70].

Важливо! *Кожен випадок затримання особи підлягає безумовній та негайній реєстрації. Відомості про затримання вносяться до електронної системи обліку (Custody Records) а за відсутності технічної можливості – фіксують відповідну інформацію у паперовій формі. Затримання, яке не зафіксоване в жодній із зазначених форм, вважається таким, що здійснене з порушенням встановленого порядку.*

Запис має містити щонайменше: ідентифікаційні дані затриманої особи; дату, час і місце фактичного затримання; підстави та мотиви затримання; посаду, звання та прізвище службової особи, яка здійснила затримання; час доставлення до відповідного підрозділу; відомості про стан здоров'я затриманого та наявні тілесні ушкодження; перелік

[69] Там само.

[70] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України: Наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

вилучених речей і документів; відомості про повідомлення родичів, захисника та інших осіб; час і підстави звільнення або передачі особи іншому органу.

Адміністративне затримання водія у разі вчинення ним правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП

Порядок здійснення адміністративного затримання водія, що вчинив правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП, врегульовано ст. 260 та ст. 262 КУпАП. Сам по собі факт оформлення протоколу про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП не є автоматичною підставою для затримання водія.

Водія, який вчинив правопорушення, можуть затримати лише у випадках, коли це необхідно для:

1. Припинення правопорушення (якщо водій поводиться агресивно, намагається продовжити рух у стані сп'яніння, попри законні заборони поліції).
2. Встановлення особи (якщо у водія взагалі немає жодних документів, що посвідчують особу, і встановити її через електронні бази на місці неможливо).
3. Складання протоколу, якщо його неможливо скласти безпосередньо на місці вчинення порушення.

Строк адміністративного затримання особи не може перевищувати 3-х годин із моменту фактичного обмеження свободи пересування.

Затримання в порядку статті 298-2 Кримінального процесуального кодексу України

Затримання в порядку статті 298-2 КПК України – це особливий захід забезпечення кримінального провадження, який застосовується уповноваженою службовою особою під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, у випадках, передбачених п. 1 і 2 ч. 1 ст. 208 КПК, та лише за умови, якщо ця особа:

1) відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір;

2) намагається залишити місце вчинення кримінального проступку;

3) під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи;

4) перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим[71].

При затриманні за ст. 298-2 КПК діють стислі строки, які суттєво відрізняються від загального затримання за ст. 208 КПК та не перевищують трьох *годин* з моменту фактичного затримання. Проте у визначених ч. 4 ст. 298-2 КПК випадках затримання триває понад 3 години, а саме:

1) *до сімдесяти двох годин* – за умов, коли особа відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір; намагається залишити місце вчинення кримінального проступку, а також у випадку, коли особа під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи;

2) *до двадцяти чотирьох годин* – за умови, коли особа перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим[72].

У визначених ч. 4 ст. 298-2 КПК випадках прокурору невідкладно надсилається копія протоколу затримання особи.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов’язана:

– повідомити **підстави затримання** та у вчиненні якого кримінального проступку підозрюється затримана особа;

– роз’яснити **право не свідчити проти себе** чи близьких (ст. 63 Конституції України);

– н**егайно повідомити близьких родичів**, членів сім'ї чи інших осіб за вибором затриманого;

– повідомити регіональний центр з надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Головна відмінність затримання у порядку статті 208 та 298-2 КПК полягає у категорії правопорушення та строках тримання: стаття 208 КПК України регулює затримання без ухвали суду за підозрою у вчиненні злочину, тоді як стаття 298-2 КПК України застосовується виключно у разі вчинення кримінального проступку.

[71] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2027.

[72] Там само.

Дії уповноважених службових осіб після затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання в порядку статті 191 Кримінального процесуального кодексу України

Уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання), яка затримала особу на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання у порядку ст. 191 КПК, *зобов'язана*:

– *негайно доставити* її до місця тримання затриманих осіб або до органу досудового розслідування, суду, який постановив ухвалу про дозвіл на затримання;

– *повідомити* регіональний центр з надання безоплатної вторинної правничої допомоги (за винятком випадків, якщо затримана особа самостійно залучила захисника).

Уповноважена службова особа, яка затримала особу на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання, *зобов'язана* негайно вручити їй копію зазначеної ухвали[73].

Службова особа (керівник поліції), у якої під вартою тримається особа, щодо якої діє ухвала про дозвіл на затримання, негайно *повідомляє про це слідчого, прокурора*, зазначеного в ухвалі, а також забезпечує негайне повідомлення близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб, яких визначить затримана особа, про її затримання та місце перебування.

Після затримання особи на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання уповноважена службова особа (слідчий, прокурор) зобов'язана *негайно, але не пізніше 36 годин* з моменту затримання, доставити затриману особу до слідчого судді, суду, який постановив ухвалу про дозвіл на затримання, для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу.

Затримана на підставі ухвали слідчого судді, суду особа ***підлягає негайному звільненню***, якщо:

1) клопотання про застосування запобіжного заходу не було розглянуто протягом ***36 годин*** з моменту доставки особи до слідчого судді, суду;

2) уповноважена службова особа (слідчий, прокурор) не доставила затриману особу до слідчого судді, суду протягом ***36 годин*** з моменту затримання;

3) судове засідання з розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу не було розпочато негайно після доставки затриманої особи до слідчого судді, суду[74].

[73] Там само.

[74] Там само.

Головний обов'язок при затриманні у порядку ст. 191 КПК України є дотримання 36-годинного строку для доставки затриманої особи до суду та розгляд клопотання про обрання запобіжного заходу.

Адміністративне затримання за зверненням ТЦК та СП

ст. 210 КУпАП – порушення правил військового обліку;

ст. 210-1 КУпАП – порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію.

Про кожне затримання поліцейський, який його здійснив, невідкладно повідомляє, зокрема, за допомогою технічних засобів електронних комунікацій працівника підрозділу ДПЛ / окремого інспектора ДПЛ органу (підрозділу) поліції, найближчого до місця фактичного затримання.

Кожен випадок затримання особи підлягає безумовній та негайній реєстрації.

↓Адміністративне затримання водія у разі вчинення ним правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП

Сам собою факт оформлення протоколу про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП не є автоматичною підставою для затримання водія.

Строк адміністративного затримання особи не може перевищувати 3-х годин із моменту фактичного обмеження свободи пересування.

↓Затримання в порядку статті 298-2 Кримінального процесуального кодексу України

У визначених ч. 4 ст. 298-2 КПК випадках прокурору невідкладно надсилається копія протоколу затримання особи.

Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, зобов'язана:

– повідомити підстави затримання та у вчиненні якого кримінального проступку підозрюється затримана особа;

– роз'яснити право не свідчити проти себе чи близьких (ст. 63 Конституції України);

– негайно повідомити близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором затриманого;

– повідомити регіональний центр з надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Дії уповноважених службових осіб після затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання в порядку статті 191 Кримінального процесуального кодексу України

– негайно доставити її до місця тримання затриманих осіб або до органу досудового розслідування, суду, який постановив ухвалу про дозвіл на затримання;

– повідомити регіональний центр з надання безоплатної вторинної правничої допомоги (за винятком випадків, якщо затримана особа самостійно залучила захисника).

Уповноважена службова особа, яка затримала особу на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання, зобов'язана негайно вручити їй копію зазначеної ухвали.

Після затримання особи на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання уповноважена службова особа (слідчий, прокурор) зобов'язана негайно, але не пізніше 36 годин з моменту затримання, доставити затриману особу до слідчого судді, суду, який постановив ухвалу про дозвіл на затримання, для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу.

Розділ 3
ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЗАТРИМАНИХ ОСІБ ТА ПОРЯДКУ ЗАТРИМАННЯ, А ТАКОЖ ПРИЧИНИ Й УМОВИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ

Аналіз порядку затримання та практики його застосування дає змогу виокремити такі типові порушення прав затриманих осіб та процедури затримання:

І. Порушення інформаційного характеру:

– неповідомлення чи несвоєчасне повідомлення затриманому підстав затримання;

– нероз'яснення затриманому його процесуальних прав і обов'язків;

– невручення затриманому пам'ятки про процесуальні права у друкованому вигляді, обов'язковість надання якої прямо передбачена Інструкцією[75];

– ненадання затриманому можливості негайно повідомити про своє затримання близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за власним вибором[76].

Важливо!

В порядку ч. 5 ст. 213 КПК України службова особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, зобов'язана перевірити дотримання вимог цієї статті, а в разі нездійснення повідомлення про затримання – здійснити передбачені цією статтею дії самостійно[77];

– неповідомлення відповідальною особою про факт наявності у затриманого рідних чи близьких осіб, які перебувають у безпорадному стані у зв'язку з його затриманням, єдиним телефонним номером «112» служби екстреної допомоги населенню для вжиття визначених законодавством заходів реагування.

ІІ. Порушення прав та гарантій неповнолітніх осіб:

– неповідомлення батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників

---

[75] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[76] Там само.

[77] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2027.

або органу опіки та піклування в разі затримання неповнолітньої особи[78];

– порушення спеціального порядку затримання неповнолітнього за підозрою у тяжкому чи особливо тяжкому злочині, встановленого частиною другою статті 492 Кримінального процесуального кодексу України[79];

– утримання дитини в одному приміщенні з дорослими затриманими.

III. Порушення права на захист і правничу допомогу:

– неповідомлення центру з надання безоплатної правничої допомоги про факт затримання;

– невжиття відповідальною особою заходів реагування на факт неприбуття або несвоєчасне прибуття захисника[80].

– незабезпечення проведення зустрічі затриманого та його захисника в кімнаті для конфіденційного побачення підрозділу поліції в умовах, що виключають можливість передачі будь-яких сторонніх предметів, прослуховування чи підслуховування;

– обмеження в часі зустрічі затриманого та його захисника.

IV. Порушення права затриманого на охорону здоров'я:

– ненадання поліцейськими невідкладної медичної допомоги затриманому, який постраждав в результаті застосування заходів примусу (ч. 4 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію»);

– нез'ясування відповідальною особою стану здоров'я затриманого та потреби в наданні йому медичної допомоги;

– незабезпечення відповідальною особою невідкладного надання належної медичної допомоги медичним працівником, фіксацію ним будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого;

– нез'ясування відповідальною особою факту перебування затриманого на обліку для надання антиретровірусної та замісної підтримувальної терапії в закладах охорони здоров'я;

– неінформування відповідальною особою оперативного чергового органу (підрозділу) поліції про участь затриманого у замісній

---

[78] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[79] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2027.

[80] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

підтримувальній або антиретровірусній терапії в закладах охорони здоров'я для вжиття відповідних заходів.

V. Порушення заборони щодо неналежного поводження із затриманими:

– застосування до затриманих надмірної фізичної сили чи спеціальних засобів, що призвело до тілесних ушкоджень, поранень або каліцтв;

– вчинення під час затримання проявів катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

– проведення дій із затриманим поза межами спеціально обладнаних приміщень або без застосування стаціонарних технічних засобів фото-, кінозйомки та відеозапису, що унеможливлює об'єктивну фіксацію та контроль[81];

– нездійснення відповідальною особою нагляду за проведенням усіх дій із затриманим у відповідно обладнаних кімнатах органу (підрозділу) поліції та нездійснення спостереження за такими діями за допомогою стаціонарної системи технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

– незабезпечення затриманим, які перебувають в підрозділі поліції понад 3 години, харчуванням та постійним доступом до питної води.

VI. Порушення процедурного характеру:

– неповідомлення поліцейськими у письмовій формі керівника органу (підрозділу) поліції про завдання затриманому тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили (ч. 2 ст. 44 Закону України «Про Національну поліцію»);

– неповідомлення поліцейськими керівника органу (підрозділу) поліції у письмовій формі про застосування до затриманого спеціального засобу (ч. 6 ст. 45 Закону України «Про "Національну поліцію»);

– складання поліцейськими протоколу про адміністративне затримання з порушенням вимог ст. 261 КУпАП та пунктів 5-8 розділу III Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 № 1376;

– недотримання положень частини 5 статті 208 КПК України щодо складання протоколу затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину;

– невиконання вимог пункту 5 розділу II Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і

[81] Там само.

технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, затвердженої наказом МВС України від 18.12.2018 № 1026, щодо ведення поліцейськими безперервної відеозйомки з моменту початку затримання до його завершення;

– перевищення встановлених законодавством строків затримання;

– нездійснення відповідальною особою фіксації всіх дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при проведенні таких дій[82];

– несвоєчасне звільнення затриманого після зникнення підстав для затримання або спливу передбаченого законом строку тримання, встановленого статтею 211 Кримінального процесуального кодексу України та статтею 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення[83] [84];

– нездійснення відповідальною особою у разі виявлення нею порушень прав затриманого, наявності у нього тілесних ушкоджень, спричинених поліцейськими, фактів катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання: 1) негайного повідомлення про цю подію за єдиним телефонним номером «112» служби екстреної допомоги населенню; 2) доповіді керівнику органу (підрозділу) поліції; 3) письмового повідомлення відповідного органу прокуратури та територіального управління Державного бюро розслідувань;

– неініціювання відповідальною особою перед керівником органу (підрозділу) поліції проведення службового розслідування у випадку виявлення порушення прав затриманих поліцейськими під час виконання службових обов'язків.

Причини і умови, що обумовлюють виникнення зазначених порушень, існують на трьох рівнях:

І. Організаційному:

– недостатня чисельність або завантаженість працівників підрозділів ДПЛ порівняно з кількістю випадків фактичного затримання,

---

[82] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[83] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2027

[84] Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР.* 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#n4277

що обслуговуються органом (підрозділом) поліції;

– технічні збої або неналежне функціонування інформаційної підсистеми «Custody Records» системи «ІПНП»;

– відсутність або несправність стаціонарних технічних засобів фото-, кінозйомки та відеозапису у приміщеннях, призначених для роботи із затриманими;

– неналежне облаштування органів (підрозділів) поліції спеціальними кімнатами (очікування, для інтерв'ювання, для конфіденційного побачення із захисником, для проведення слідчих дій), передбаченими Інструкцією[85].

II. Управлінському:

– недостатня координація дій між поліцейським, який здійснив затримання, оперативним черговим та відповідальною особою на етапі первинного інформування;

– відсутність належного контролю з боку керівництва органу (підрозділу) поліції за дотриманням установлених процедур затримання.

III. Суб'єктивному:

– недостатній рівень правової обізнаності окремих поліцейських щодо обсягу прав та гарантій затриманих осіб;

– свідоме недотримання поліцейськими встановлених до процедури затримання вимог.

Установлення конкретних причин і умов, що спричинили порушення прав чи гарантій затриманих осіб, здійснюється в межах службового розслідування, ініційованого, зокрема, відповідальною особою.

Результати таких розслідувань узагальнюються підрозділами дотримання прав людини з метою планування та вжиття відповідних заходів запобігання.

[85] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України: Наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

Типові порушення прав затриманих осіб та процедури затримання

I. Порушення інформаційного характеру:

– неповідомлення чи несвоєчасне повідомлення затриманому підстав затримання;

– нероз'яснення затриманому його процесуальних прав і обов'язків;

– ненадання затриманому можливості негайно повідомити про своє затримання близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за власним вибором.

II. Порушення прав та гарантій неповнолітніх осіб:

– неповідомлення батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників або органу опіки та піклування в разі затримання неповнолітньої особи;

– утримання дитини в одному приміщенні з дорослими затриманими.

III. Порушення права на захист і правничу допомогу:

– неповідомлення центру з надання безоплатної правничої допомоги про факт затримання;

– невжиття відповідальною особою заходів реагування на факт неприбуття або несвоєчасне прибуття захисника;

– обмеження в часі зустрічі затриманого та його захисника.

IV. Порушення права затриманого на охорону здоров'я:

– нез'ясування відповідальною особою стану здоров'я затриманого та потреби в наданні йому медичної допомоги;

– незабезпечення відповідальною особою невідкладного надання належної медичної допомоги медичним працівником, фіксацію ним будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого.

V. Порушення заборони щодо неналежного поводження із затриманими:

– застосування до затриманих надмірної фізичної сили чи спеціальних засобів, що призвело до тілесних ушкоджень, поранень або каліцтв;

– вчинення під час затримання проявів катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

VI. Порушення процедурного характеру:

– перевищення встановлених законодавством строків затримання;

– нездійснення відповідальною особою фіксації всіх дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при проведенні таких дій;

– несвоєчасне звільнення затриманого після зникнення підстав для затримання або спливу передбаченого законом строку тримання, встановленого статтею 211 Кримінального процесуального кодексу України та статтею 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Розділ 4
РЕАГУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ОСОБИ НА ФАКТИ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЗАТРИМАНОЇ ОСОБИ АБО ПОРЯДКУ ЗАТРИМАННЯ

Порядок дій відповідальної особи у разі виявлення нею порушень прав затриманої особи або порядку затримання є послідовним і диференціюється залежно від виду виявленого порушення.

Відповідно до ч. 3 ст. 212 КПК України у разі виявлення будь-яких порушень дотримання прав затриманої особи відповідальна особа зобов'язана негайно вжити заходів щодо їх припинення, доповісти про них керівнику органу (підрозділу) поліції та письмово повідомити прокурора. Ця вимога стосується всіх виявлених порушень, а не лише фактів катування, жорстокого чи нелюдського поводження або застосування насильства[86]**.**

Фіксація претензій до поліцейських у Журналі обліку доставлених, відвідувачів та запрошених здійснюється відповідно до наказу МВС від 23.05.2017 № 440 особисто доставленою особою (графи щодо наявності претензій заповнює така особа). Документування порушень, виявлених відповідальною особою, здійснюється нею самостійно в ІП «Custody Records» (а в разі технічної можливості відомості фіксуються у паперовій формі) та рапортом і не залежить від записів доставленої особи в Журналі.

Заходи, що вживаються відповідальною особою у разі виявлення порушень інформаційного характеру:

1. При надходженні скарги від затриманого або особистому виявленні факту неповідомлення затриманому про підстави затримання, його процесуальні права та обов'язки, відповідальна особа зобов'язана:

– перевірити в протоколі затримання відсутність належного запису, а також підпису затриманого про ознайомлення з правами та обов'язками;

– зафіксувати факт порушення (час виявлення, суть порушення, посадова особа, яка його допустила) в ІП «Custody Records» (за відсутності системи – у паперовому вигляді за встановленою формою);

– самостійно роз'яснити затриманому підстави затримання, його

[86] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

процесуальні права і обов'язки;

– вручити затриманому пам’ятку про його процесуальні права та обов’язки у друкованому вигляді;

– *письмово повідомити прокурора (ч. 3 ст. 212 КПК України);*

– доповісти рапортом про виявлене порушення керівнику органу (підрозділу) поліції, в якому ініціювати питання про проведення службового розслідування.

2. При виявленні факту ненадання затриманому можливості негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім’ї чи інших осіб за власним вибором відповідальна особа зобов’язана:

– невідкладно самостійно здійснити повідомлення про затримання особи та місце її перебування близьким родичам, членам сім’ї чи іншим особам за вибором затриманого;

– перевірити в протоколі затримання відсутність запису щодо повідомлення місця перебування затриманого;

– зафіксувати факт порушення (час виявлення, суть порушення, посадова особа, яка його допустила) в ІП «Custody Records» (за відсутності системи – у паперовому вигляді за встановленою формою);

– *письмово повідомити прокурора (ч. 3 ст. 212 КПК України);*

– доповісти рапортом про виявлене порушення керівнику органу (підрозділу) поліції, в якому ініціювати питання про проведення службового розслідування.

Порядок дій відповідальної особи у разі встановлення порушень прав та гарантій неповнолітніх осіб.

При надходженні скарги від неповнолітнього, його батьків (законних представників), захисника або при особистому виявленні факту порушення прав чи гарантій неповнолітньої особи, відповідальна особа зобов’язана:

1) негайно самостійно повідомити про факт затримання неповнолітнього його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування у разі, якщо цього не здійснив поліцейський або інша уповноважена службова особа, яка здійснила затримання;

2) зафіксувати порушення (час виявлення, суть порушення, відомості про особу, яка його допустила) в ІП «Custody Records» (за відсутності системи – у паперовому вигляді за встановленою формою);

3) у разі виявлення порушення порядку затримання неповнолітньої особи за підозрою або обвинуваченням у вчиненні тяжкого чи особливо

тяжкого злочину відповідно до положень частини другої статті 492 КПК України невідкладно доповісти про цей факт керівнику органу (підрозділу) поліції та органу досудового розслідування та вжити належних заходів для звільнення неповнолітнього;

4) забезпечити обов'язкову участь захисника (п. 1 ч. 2 ст. 52 КПК України) та заборонити проведення будь-яких слідчих (процесуальних) дій за участю неповнолітнього без його присутності;

5) забезпечити участь законного представника, а за потреби педагога чи психолога, під час допиту (опитування) та інших процесуальних дій (ст. 489, 490 КПК України, ст. 33 Закону України «Про Національну поліцію») з урахуванням вікових особливостей неповнолітнього та тривалості допиту;

6) забезпечити належні умови тримання неповнолітнього: окреме тримання від дорослих затриманих, забезпечення харчуванням, медичною допомогою; у разі потреби організувати виклик медичного працівника;

7) письмово повідомити прокурора (ч. 3 ст. 212 КПК України);

8) доповісти рапортом про виявлені порушення керівнику органу (підрозділу) поліції, в якому ініціювати питання про проведення службового розслідування.

Алгоритм реагування відповідальної особи на порушення права затриманого на захист та правничу допомогу.

При надходженні скарги від затриманого, його родичів або при особистому виявленні факту неповідомлення або несвоєчасного повідомлення центру з надання безоплатної правничої допомоги – відповідальна особа зобов'язана:

1) *здійснити негайне повідомлення про затримання* центру з надання безоплатної правничої допомоги, якщо це не було зроблено поліцейським, який здійснив затримання;

2) *зафіксувати факт порушення* (час виявлення, суть обмеження права на захист) в ІП «Custody Records» (за відсутності системи – у паперовому вигляді за встановленою формою);

3) вжити заходів реагування на факт неприбуття або несвоєчасне прибуття захисника, зокрема повторно звернутися до центру з надання безоплатної правничої допомоги у разі неприбуття адвоката протягом години з моменту видачі йому доручення для надання безоплатної вторинної правничої допомоги, а у виняткових випадках, крім видання доручення для надання безоплатної вторинної правничої допомоги особі, до якої застосовано адміністративне затримання, – не пізніше ніж протягом шести годин з моменту видачі йому доручення;

4) *заборонити проведення будь-яких процесуальних дій із затриманим* до моменту прибуття захисника до органу (підрозділу) поліції;

5) забезпечити проведення конфіденційного побачення затриманого із захисником у спеціально облаштованому приміщенні органу (підрозділу) поліції без обмеження в часі;

6) письмово повідомити прокурора (ч. 3 ст. 212 КПК України);

7) доповісти рапортом про виявлені порушення керівнику органу (підрозділу) поліції, в якому ініціювати питання про проведення службового розслідування.

Заходи, що вживаються відповідальною особою при виявленні порушень права затриманого на охорону здоров'я.

У випадку, коли затриманий повідомляє про свою участь в антиретровірусній або замісній підтримувальній терапії в закладах охорони здоров'я відповідальна особа негайно в усній формі інформує про це оперативного чергового органу (підрозділу) поліції для вжиття заходів, передбачених Порядком взаємодії закладів охорони здоров'я, органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів і виправних центрів щодо забезпечення безперервності лікування препаратами замісної підтримувальної терапії, та Порядком взаємодії закладів охорони здоров'я, територіальних органів внутрішніх справ, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у частині забезпечення наступності диспансерного спостереження за ВІЛ-позитивними особами[87], на які прямо посилається пункт 4 розділу V Інструкції[88].

У разі ненадання поліцейськими невідкладної домедичної допомоги затриманому, який постраждав в результаті застосування заходів примусу, відповідальна особа зобов'язана:

– негайно самостійно надати домедичну допомогу (відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію»)[89];

– здійснити терміновий виклик бригади екстреної медичної допомоги через оперативного чергового або за телефоном «103»;

---

[87] Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, територіальних органів внутрішніх справ, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у частині забезпечення наступності диспансерного спостереження за ВІЛ-позитивними особами, здійснення клініко-лабораторного моніторингу за перебігом хвороби та проведення антиретровірусної терапії : наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України від 05.09.2012 № 692/775/1311/5; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19.09.2012 за № 1615/21927. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1615-12.

[88] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[89] Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

– негайно повідомити про наявність тілесних ушкоджень, спричинених поліцейськими, за єдиним телефонним номером «112» або «102» для реєстрації в ІКС «ІПНП» факту завдання тілесних ушкоджень затриманому;

– рапортом доповісти керівнику органу (підрозділу) поліції, а також письмово повідомити відповідний орган прокуратури та територіальне управління Державного бюро розслідувань;

– забезпечити невідкладне надання належної медичної допомоги медичним працівником, фіксацію ним будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого;

– зафіксувати всі наявні тілесні ушкодження (видимі травми, синці, садна) в ІП «Custody Records» (за відсутності системи – у паперовому вигляді за встановленою формою);

– здійснити фото- та відеофіксації виявлених тілесних ушкоджень у затриманого.

При поміщенні затриманого в кімнату затриманих підрозділу поліції відповідальна особа:

– здійснює контроль за проходженням затриманим обов'язкового первинного медичного огляду лікарем до моменту його поміщення в кімнату затриманих;

– ініціює питання про переведення затриманого до іншого приміщення у разі виявлення порушень санітарно-гігієнічних норм в КЗ (відсутність вентиляції, опалення, доступу до питної води чи роздільного санвузла), що загрожують здоров'ю затриманого.

У випадку, коли затриманий повідомляє про наявність у нього рідних чи близьких осіб, які перебувають у безпорадному стані у зв'язку з його затриманням, відповідальна особа негайно повідомляє про цей факт за єдиним телефонним номером «112» служби екстреної допомоги населенню для вжиття визначених законодавством заходів реагування[90].

***Реагування відповідальною особою на порушення заборони щодо неналежного поводження із затриманими*:**

1) у разі виявлення ознак катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, або тілесних ушкоджень, спричинених поліцейськими, відповідальна особа здійснює такі

[90] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

послідовні дії:

– негайне повідомлення про подію за єдиним телефонним номером «112» служби екстреної допомоги населенню;

– доповідь керівнику органу (підрозділу) поліції;

– письмове повідомлення відповідного органу прокуратури;

– письмове повідомлення територіального управління Державного бюро розслідувань[91].

Зазначені дії відповідальна особа виконує незалежно від того, самостійно вона виявила порушення чи отримала інформацію від затриманого;

2) у разі виявлення факту катування, жорстокого або нелюдського ставлення до затриманої особи під час спостереження за допомогою стаціонарної системи технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису за діями, які проводяться із затриманим у приміщенні ТВП / ІТТ, працівники підрозділів ДПЛ / окремі інспектори ДПЛ:

– негайно вживають заходів щодо його припинення шляхом висунення усної вимоги до особи, яка вчиняє протиправні дії, припинити їх, залишити місце вчинення правопорушення, та обмеження доступу до місця перебування затриманого. У разі невиконання зазначених вимог з метою недопущення негативних наслідків для затриманого та припинення правопорушення працівник підрозділів ДПЛ / окремий інспектор ДПЛ застосовує фізичну силу в порядку, визначеному законом;

– у разі припинення протиправних дій працівники підрозділів ДПЛ / окремі інспектори ДПЛ здійснюють невідкладні заходи щодо забезпечення збереження та недопущення знищення доказів неналежного поводження із затриманою особою. З цією метою відповідальна особа ізолює місце події, обмежує доступ сторонніх осіб до нього та забезпечує збереження цифрових записів стаціонарної системи відеоспостереження (запобігає стиранню, перезапису чи модифікації відеофайлів). Крім того, здійснюється обов’язкова фіксація факту застосування заходів примусу або фізичної сили у відповідному рапорті та в ІП «Custody Records»;

– після припинення правопорушення відповідальна особа негайно організовує надання затриманій особі першочергової домедичної допомоги та забезпечує невідкладний виклик бригади екстреної

[91] Там само.

(швидкої) медичної допомоги «103» для встановлення ступеня тяжкості ушкоджень і надання кваліфікованої медичної допомоги. Усі скарги затриманого на стан здоров'я, видимі тілесні ушкодження, а також час виклику та прибуття медичних працівників, результати огляду і рекомендації лікарів підлягають обов'язковому та повному внесенню до інформаційної підсистеми «Custody Records», а в разі відсутності технічної можливості зафіксувати відповідні відомості у паперовій формі.

Порядок реагування на порушення процедурного характеру:

1) у разі виявлення факту неповідомлення поліцейськими у письмовій формі керівника органу (підрозділу) поліції про заподіяння затриманому тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили або про застосування до затриманого спеціального засобу відповідальна особа рапортом доповідає про цей факт керівнику ТВП / ІТТ або особі, яка виконує його обов'язки, в якому ініціює проведення службового розслідування;

2) у разі виявлення факту складення поліцейськими протоколу про адміністративне затримання або протоколу затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, з порушенням вимог законодавства відповідальна особа рапортом доповідає про цей факт керівнику ТВП / ІТТ або особі, яка виконує його обов'язки, в якому ініціює проведення службового розслідування;

3) у разі виявлення факту порушення вимог законодавства щодо необхідності ведення поліцейськими безперервної відеозйомки з моменту початку затримання до його завершення відповідальна особа рапортом доповідає про цей факт керівнику ТВП / ІТТ або особі, яка виконує його обов'язки, в якому ініціює проведення службового розслідування;

4) у разі виявлення факту закінчення строку тримання затриманого, передбаченого статтею 211 Кримінального процесуального кодексу України, або зникнення підстав для затримання відповідальна особа здійснює:

– негайне звільнення затриманого, який перебуває у ТВП або ІТТ;

– інформування оперативного чергового про факт звільнення для внесення відповідних даних до ІП «Custody Records»;

– доповідає рапортом керівнику ТВП / ІТТ або особі, яка виконує

його обов’язки, про факт звільнення[92];

– ініціює перед керівником органу (підрозділу) поліції проведення службового розслідування за фактом порушення строків затримання.

Аналогічний алгоритм дій застосовується у разі спливу строку адміністративного затримання, передбаченого статтею 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення [93] [94].

[92] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

[93] Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#n4277.

[94] Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України : наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text.

Розділ 5
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ЗАТРИМАНИХ ТА ВИРІШЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ПРАКТИЧНИХ СИТУАЦІЙ

5.1. Адміністративне затримання та доставлення за зверненнями ТЦК та СП (ст. 259, 260-263 КУпАП)

Гострота проблеми:
На практиці затримані поліцейськими за зверненням ТЦК та СП як правило доставляються безпосередньо до ТЦК та СП, оминаючи підрозділ поліції, що унеможливлює облік затриманих в ІП «Custody Records» (або ж фіксація відповідних відомостей у паперовій формі), забезпечення їх прав та гарантій.

Обов'язковий алгоритм дій:

1	Будь-яке обмеження свободи пересування особи поліцейськими є фактичним затриманням і вимагає негайного створення первинного запису в ІП «Custody Records» на планшеті безпосередньо на місці затримання.
2	Реалізація прав та гарантій затриманого (повідомлення центру БПД та рідних про затримання, забезпечення права на правничу допомогу тощо), з'ясування наявності у затриманого тілесних ушкоджень вимагають обов'язкового первинного доставлення особи до підрозділу поліції та проведення належних дій відповідальною особою.
3	Доставлення затриманого до ТЦК та СП з метою складання адміністративних матеріалів здійснюється лише після його обліку в ІП «Custody Records» або у паперовому вигляді.
4	Складання адміністративних матеріалів щодо порушення затриманим мобілізаційного законодавства може здійснюватися уповноваженими представниками ТЦК та СП в приміщенні підрозділу поліції на запрошення відповідальної особи або поліцейського, який здійснив затримання.

5	Під час доставлення затриманого до підрозділу поліції та до ТЦК та СП поліцейські зобов'язані забезпечити здійснення безперервного відеозапису на портативні відеореєстратори.

Важливо! Поліцейські, які здійснили затримання, та відповідальна особа мають забезпечити дотримання визначених законодавством прав та гарантій затриманого, а також негайне звільнення затриманої особи після досягнення мети затримання (складення уповноваженими представниками ТЦК та СП адміністративних матеріалів) або після спливу строку адміністративного затримання з внесенням відповідного запису в протокол затримання під запис на портативний відеореєстратор.

5.2. Залучення перекладача при затриманні іноземців та осіб без громадянства

Гострота проблеми:
КУпАП прямо не деталізує порядок залучення перекладача під час адміністративного затримання, що створює ризик обмеження права на захист.

Обов'язковий алгоритм дій:	
1	Якщо особа не володіє або неналежно володіє українською мовою, інспектор ДПЛ робить про це відмітку в ІП «Custody Records».
2	Під час інформування Регіонального центру з надання БПД у відповідності до вимог постанови Кабінету Міністрів України № 1363 в обов'язковому порядку вказується потреба про залучення адвоката зі знанням відповідної мови або залучення перекладача за рахунок ЦБПД.
3	Відповідно до Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року, інспектор ДПЛ/черговий негайно надсилає письмове повідомлення до консульської установи країни громадянства затриманого.
4	Використання електронних додатків-перекладачів допускається виключно для роз'яснення базових питань безпеки та стану здоров'я.

▼

5	Підписання процесуальних документів відбувається виключно за участю офіційного перекладача.

5.3. Затримання в порядку ст. 298-2 КПК України

Гострота проблеми:
Уповноважена особа (дізнавач) може затримати людину без ухвали суду, якщо дотримані загальні підстави (як при затриманні за ст. 208 КПК) і наявна хоча б одна з додаткових умов:
– людина відмовляється виконувати законні вимоги;
– намагається залишити місце події;
– не виконує вимоги під час переслідування;
– перебуває у стані сп'яніння, що становить загрозу для неї самої або оточуючих.
Відсутність однієї із зазначених умов свідчить про незаконність затримання.

Важливо! За загальним правилом затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, здійснюється не більш як на три години з моменту фактичного затримання.

Обов'язковий алгоритм дій:

▼

1	Після ухвалення рішення про затримання дізнавач зобов'язаний сформувати первинний запис в ІП «Custody Records» (за відсутності технічної можливості відомості про затриманого фіксуються у паперовій формі) на місці затримання та вжити заходів для доставлення особи до підрозділу поліції.

▼

2	Дізнавач повинен негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підстави затримання та у вчиненні якого кримінального правопорушення вона підозрюється, а також роз'яснити її право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти неї, негайно повідомити інших осіб про своє затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 цього Кодексу, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права.
▼	
3	**Якщо доставлення затриманої особи до підрозділу поліції тривало довше, ніж необхідно, без обґрунтованих причин (стаття 210 КПК України)**, інспектор ДПЛ має доповісти про цей факт керівнику підрозділу поліції та ініціювати перевірку.
▼	
4	Копія протоколу затримання особи невідкладно надсилається прокурору.
▼	
5	Особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих за вчинення кримінального проступку, зобов'язана вчинити дії, передбачені частиною третьою статті 212 КПК України, з урахуванням особливостей, передбачених статтею 298-2 КПК України.

5.4. Забезпечення конфіденційного побачення з адвокатом на місці події

Гострота проблеми:
Адвокат прибуває безпосередньо на місце події, де слідчий намагається провести огляд чи обшук затриманого без надання часу для конфіденційної розмови.

Обов'язковий алгоритм дій:

1	Проведення будь-яких слідчих дій за участю затриманого (крім поверхневої перевірки на наявність зброї) до надання першого конфіденційного побачення із захисником заборонено (ст. 208, 212 КПК України).
2	Якщо слідча дія на місці події є невідкладною, поліцейські зобов’язані забезпечити умови для конфіденційної розмови затриманого із захисником на місці події (наприклад, у службовому автомобілі без присутності поліцейських).
3	За першої можливості конфіденційне побачення затриманого із захисником має бути забезпечене у спеціально обладнаній кімнаті підрозділу поліції.

5.5. Забезпечення харчуванням та питною водою затриманих осіб

Гострота проблеми:
При тривалому перебуванні затриманого в підрозділі поліції (очікування конвою до ІТТ/СІЗО після завершення слідчих дій, утримання в КЗ тощо) особа має бути забезпечена їжею та питною водою, відсутність яких зумовлює порушення вимог національного законодавства та положень ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Обов’язковий алгоритм дій:

1	Відповідно до вимог пункту 8 розділу VII Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 23.05.2017 № 440, затриманий, який перебуває в кімнаті затриманих понад 3 години, обов'язково забезпечується триразовим харчуванням відповідно до встановлених норм та питною водою.
2	Інспектор ДПЛ повинен здійснювати контроль за вказаним часом та при досягненні позначки 2 години 45 хвилин має нагадати оперативному черговому щодо організації харчування і доступу до питної води затриманих осіб.

Розділ 6
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОКУМЕНТУВАННЯ, ФІКСАЦІЇ, УСУНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЗАТРИМАНИХ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇМ У ПОДАЛЬШІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективність діяльності відповідальної особи безпосередньо залежить від якості документування та фіксації кожної дії, вчиненої стосовно затриманого, оскільки саме повнота документального супроводу забезпечує можливість подальшого об'єктивного контролю, службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Щодо документування рекомендується:

– невідкладно вносити відомості про затримання до інформаційної підсистеми «Custody Records» системи «ІПНП» відповідно до наданого рівня доступу, а за відсутності технічної можливості – забезпечувати паралельну фіксацію відомостей у паперовій формі, визначеній уповноваженим підрозділом ЦОУП, не допускаючи розриву в часі між фактичним затриманням і документальною фіксацією;

– послідовно й повно фіксувати результати опитування поліцейського або іншої уповноваженої особи, яка здійснила затримання, та затриманого про обставини затримання, застосування заходів примусу, особистий обшук, стан здоров'я, наявність рідних у безпорадному стані, наявність заяв і скарг;

– фіксувати час початку й закінчення кожної дії, що проводиться із затриманим, та перелік осіб, присутніх під час її проведення;

– складати письмові рапорти керівнику ТВП / ІТТ або особі, яка виконує його обов'язки, невідкладно після кожного факту звільнення затриманої особи.

Щодо технічної фіксації дій із затриманим рекомендується:

– забезпечувати безперервне застосування стаціонарних технічних приладів і технічних засобів фото-, кінозйомки та відеозапису під час перебування затриманого в кімнаті очікування, кімнаті для проведення інтерв'ювання, кімнаті для конфіденційного побачення із захисником, кімнаті для проведення слідчих дій або в інших визначених керівником органу (підрозділу) поліції приміщеннях, а також застосовувати такі технічні засоби під час доставлення затриманого до органу (підрозділу) поліції;

– щоденно проводити перевірку справності зазначених технічних

засобів, а про виявлені несправності невідкладно інформувати керівництво органу (підрозділу) поліції для вжиття заходів щодо їх усунення.

Щодо реагування на виявлені порушення прав затриманих рекомендується здійснювати:

– негайне інформування служби «112», доповідь керівнику органу (підрозділу) поліції, письмове повідомлення органу прокуратури та територіального управління Державного бюро розслідувань;

– вжиття заходів, спрямованих на припинення порушення прав та гарантій затриманого;

– ініціювання службового розслідування в кожному випадку виявлення порушення прав затриманих.

Для запобігання порушенням прав затриманих рекомендується:

1) проводити навчально-освітні заходи для поліцейських, уповноважених здійснювати затримання, та працівників чергових служб щодо порядку затримання, обсягу прав та гарантій затриманих осіб;

2) вживати заходів, спрямованих на забезпечення належного технічного оснащення органів (підрозділів) поліції засобами відеофіксації та функціонування системи «Custody Records»;

3) здійснювати аналіз та узагальнення результатів моніторингу дій із затриманими особами та службових розслідувань з метою виявлення причин та умов порушень прав затриманих осіб та ініціювання на цій основі ухвалення організаційних та управлінських рішень з боку керівництва органу (підрозділу) поліції;

4) налагоджувати належну взаємодію між поліцейським, який здійснює затримання, оперативним черговим та відповідальною особою на етапі первинного інформування про факт затримання, що є визначальною умовою своєчасного початку моніторингу дій із затриманим.

Послідовна реалізація наведених рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності діяльності відповідальної особи щодо забезпечення дотримання прав затриманих осіб у підрозділах Національної поліції України та відповідатиме меті, визначеній Законом України від 21 березня 2024 року № 3623-IX, – посиленню ефективності функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих.

Додаток

ПРАКТИЧНИЙ ЗВЕДЕНИЙ ЧЕК-ЛИСТ ІНСПЕКТОРА ДПЛ

Зведений чек-лист дій інспектора дотримання прав людини при отриманні інформації про затримання особи

ЕТАП 1 »	ПЕРВИННИЙ КОНТРОЛЬ ТА РЕЄСТРАЦІЯ
☐	**Точність часу.** Перевірити відповідність часу фактичного обмеження свободи, зазначеного у протоколі, рапорті та електронному записі на планшеті.
☐	**Відеозапис супроводу.** Перевірити наявність та безперервність відеозапису з бодікамер під час затримання та доставлення (Наказ МВС № 1026).
☐	**Реєстрація у Custody Records.** Внести відомості про затриманого до ІП «Custody Records» (або паперової форми за відсутності технічної можливості).
☐	**Затримання за зверненням ТЦК та СП (ст. 259, 262 КУпАП):** Забезпечити первинне доставлення особи до ТВП для обліку в ІП «Custody Records» та гарантування прав затриманому. Запросити представників ТЦК та СП до підрозділу поліції для складення адміністративних матеріалів.
☐	**Затримання у порядку ст. 298-2 КПК.** Перевірити наявність підстав та умов затримання, невідкладність доставлення затриманого з місця події до ТВП, дотримання часу затримання не більше 3 годин.

▼

ЕТАП 2 »	ПЕРВИННЕ ІНТЕРВ'ЮВАННЯ ТА ПЕРЕВІРКА ГАРАНТІЙ
☐	**Роз'яснення прав.** Перевірити факт роз'яснення прав та вручення друкованої пам'ятки затриманому (за потреби – вручити особисто під підпис).
☐	**Мовний бар'єр та перекладач.** З'ясувати рівень володіння затриманим українською мовою. Для іноземців – направити вимогу до Центру БПД щодо залучення адвоката/перекладача та письмово поінформувати консульство.
☐	**Право на захист (БПД).** Встановити факт та час повідомлення Центру БПД про затримання (негайно з моменту затримання, Постанова КМУ № 1363).

☐ **Конфіденційне побачення.** Забезпечити конфіденційне побачення затриманого з адвокатом до проведення першого допиту чи інших слідчих дій (зокрема, у разі прибуття адвоката на місце події).

☐ **Право на дзвінок.** Надати можливість негайно повідомити про затримання близьких родичів за власним вибором.

☐ **Неповнолітні (ст. 492 КПК).** Повідомити батьків/опікунів та органи опіки про затримання неповнолітнього. Процесуальні дії проводяться виключно за участю захисника.

☐ **Медичний стан та ЗПТ/АРТ.** Провести візуальний огляд, зафіксувати скарги на здоров'я. При повідомленні про участь у програмах ЗПТ/АРТ – негайно поінформовано чергового (Спільний наказ № 821/937/1549/5/156).

☐ **Безпорадні утриманці.** З'ясувати наявність осіб, що перебувають у безпорадному стані за місцем проживання затриманого. У разі наявності – негайно зробити виклик на спец. лінію «112».

▼

ЕТАП 3 » **МОНІТОРИНГ ПЕРЕБУВАННЯ, ХАРЧУВАННЯ ТА СТРОКІВ**

☐ **Контроль строків затримання:**

– **Адміністративне затримання:** не більше 3 годин (ст. 263 КУпАП)**; у випадках, визначених цією статтею, – до 12 годин або до 3 діб**.

Затримання у порядку ст. 208 КПК України: повідомлення про підозру – до 24 годин **(у випадках, передбачених ст. 615 КПК України, – до 48 годин)**; доставлення до суду – до 60 годин; граничний строк – 72 години (ст. 211 КПК).

☐ **Забезпечення харчуванням та питною водою (Наказ МВС № 440). П**ри перебуванні затриманого в кімнаті затриманих підрозділу поліції більше 3 годин забезпечити триразове харчування та доступ до питної води.

☐ **Фіксація дій із затриманим в ТВП.** Всі дії із затриманим в спеціально облаштованих кімнатах підрозділу поліції фіксувати в ІП "Custody Records" із зазначенням точного часу початку та закінчення кожної дії та присутніх осіб.

ЕТАП 4 » АЛГОРИТМ ДІЙ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ОЗНАК КАТУВАННЯ ЧИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАТРИМАНИМ

☐ Стандартний алгоритм реагування (п. 3, 5 розд. V Інструкції № 699):

1 Зафіксувати ознаки тілесних ушкоджень в ІП "Custody Records", зробити фото/відеофіксацію.

▼

2 Викликати бригаду ЕМД «103» (за наявності травм чи скарг на стан здоров'я).

▼

3 Зареєструвати заяву про тілесні ушкодження за єдиним номером «112».

▼

4 Подати письмовий рапорт керівникові органу (підрозділу) поліції.

▼

5 Направити письмові повідомлення до Державного бюро розслідувань та прокуратури.

▼

6 Подати рапорт про ініціювання службового розслідування.

☐ ПРОТОКОЛ СИЛОВОГО ПРИПИНЕННЯ КАТУВАННЯ ЧИ ІНШОГО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В ТВП (Наказ МВС № 699):

1 Негайно прибути до приміщення, де вчиняється катування/насильство.

▼

2 Голосно висунути усну вимогу: «Припинити протиправні дії та залишити приміщення!»

▼

3	У разі невиконання вимоги – застосувати фізичну силу відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» для захисту затриманого та припинення правопорушення з боку поліцейських.

▼

4	Заблокувати доступ правопорушників до затриманого, викликати ЕМД за номером «103» або «112», письмово сповістити ДБР і прокуратуру та забезпечити збереження відеозаписів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950; ратифіковано Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України.* 1998. № 13. Ст. 270.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966; ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 № 2148-VIII.
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984; ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26.01.1987 № 3484-XI.
5. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (Правила Мандели): Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/175 від 17.12.2015.
6. Звід принципів захисту всіх осіб, підданих затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 43/173 від 09.12.1988.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення ефективності функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих: Закон України від 21.03.2024 № 3623-IX. Відомості Верховної Ради України. 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3623-20 (дата звернення: 14.09.2026).
10. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 14.09.2026).
11. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23.05.2017 № 440. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#Text (дата звернення: 14.09.2026).
12. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text (дата звернення: 15.09.2026).

13. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text (дата звернення: 15.09.2026).

14. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17 (дата звернення: 15.09.2026).

15. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363 (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF#Text (дата звернення: 15.09.2026).

16. Порядок надання екстреної медичної допомоги особам, узятим під варту або яким призначено покарання у виді позбавлення волі: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1122-2012-%D0%B F/ed20180307#Text (дата звернення: 16.09.2026).

17. Про затвердження Інструкції з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України: Наказ МВС України № 699 від 16.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24?find=1&text (дата звернення: 16.09.2026).

18. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.05.2022 № 311. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text (дата звернення: 16.09.2026).

19. Інструкція із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України: затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 вересня 2023 року № 777. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2034-23#Text (дата звернення: 16.09.2026).

20. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису»: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#Text (дата звернення: 16.09.2026).

21. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 року № 100. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text (дата звернення: 14.09.2026).

22. Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров’я, органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів і виправних центрів щодо забезпечення безперервності лікування препаратами замісної підтримувальної терапії: наказ МОЗ/МВС/Мінюст/Держслужби з контролю за наркотиками від 22.10.2012 № 821/937/1549/5/156. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1868-12#Text (дата звернення: 14.09.2026).

23. Інструкція про заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу – тримання під вартою під час досудового розслідування: спільний наказ МВС, Мін’юсту від 01.10.2018 № 806/3105/5. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1190-18#Text (дата звернення: 15.09.2026).

24. Деякі питання залучення перекладачів (сурдоперекладачів) для забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 401. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2016-%D0%BF#Text (дата звернення: 17.09.2026).

25. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов’язаних та резервістів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1487. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#n377 (дата звернення: 18.09.2026).

26. Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров’я, територіальних органів внутрішніх справ, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у частині забезпечення наступності диспансерного спостереження за ВІЛ-позитивними особами, здійснення клініко-лабораторного моніторингу за перебігом хвороби та проведення антиретровірусної терапії: Наказ Міністерства охорони здоров’я України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України від 05.09.2012 № 692/775/1311/5. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1615-12 (дата звернення: 19.09.2026).

27. Право на переклад у кримінальному процесі: особливості реалізації. URL : https://uplan.org.ua/analytics/pravo-na-pereklad-u-kryminalnomu-protsesi-osoblyvosti-realizatsii/ (дата звернення: 18.09.2026).

Для нотаток

Наукове видання

ВИЯВЛЕННЯ ОСОБОЮ, ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ЗА ПЕРЕБУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАТРИМАНИХ, ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЗАТРИМАНОЇ ОСОБИ ТА ВЖИТТЯ НЕЮ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *М. С. Касян*
Верстка – *С. В. Лобань*

Підп. до друку 19.11.2026. Формат 60х84/16. Гарнітура – Times.
Друк цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 4,19. Обл.-вид. арк. 4,5.
Наклад – 25 прим. Зам. № 08/26-мр.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8112 від 13.06.2024